

Kadernota 2024

Inhoud

Voorwoord	4
Financieel perspectief	6
Leeswijzer	7
1 Kaderstellende beleidsonderwerpen en uitbreidingsinvesteringen	8
1.1 Inleiding	8
1.2 Dienstbare overheid en participatie	8
1.2.1 Burger- en overheidsparticipatie	9
1.2.2 Omnichannel	9
1.2.3 Stadswinkel	10
1.2.4 Digitaliseren begraafplaatsen	10
1.2.5 Dekking incidentele kosten uit algemene reserve	10
1.2.6 Dorpsvisies	10
1.3 Wonen	11
1.3.1 Woondeal en versterken regie op Volkshuisvesting	11
1.3.2 Energiebeleid	12
1.3.3 Betaalbare woningbouw	12
1.4 Verduurzamen	12
1.4.1 Uitvoering visie openbare laadpalen	13
1.4.2 Wet bodembescherming taken – omgevingswet	13
1.4.3 Klimaatprogramma	13
1.5 Welzijn	14
1.5.1 De gezonde wijkaanpak	15
1.5.2 Dekking incidentele kosten uit reserve sociaal domein	15
1.5.3 Maatschappelijke ontwikkelingen	15
1.5.4 Van reactief naar proactief toezicht	17
1.5.5 Beeldende kunst	17
1.5.6 Dekking incidentele kosten uit algemene reserve	17
1.6 Uitbreidingsinvesteringen	18
1.6.1 Uitbreidingsinvesteringen Bestuur en financiën	18
1.6.2 Uitbreidingsinvesteringen Ruimte en economie	19
1.6.3 Uitbreidingsinvesteringen Onderwijs, sport en cultuur	21
1.6.4 Uitbreidingsinvesteringen Milieu	23
2 Financiële positie	24

2.1	Programmabegroting 2023 na wijzigingen.....	27
2.1.1	Programmabegroting 2023	27
2.1.2	Vastgestelde begrotingswijzigingen 2023	27
2.1.3	Begrotingswijzigingen 2023 in routing	27
2.2	Financiële uitgangspunten.....	28
2.2.1	Salarissen en sociale lasten	28
2.2.2	Subsidies en Gemeenschappelijke Regelingen.....	28
2.2.3	Materiële kosten	29
2.2.4	Sociaal domein	29
2.2.5	Lokale heffingen en overige opbrengsten.....	29
2.2.6	Meicirculaire 2023.....	29
2.2.7	Dividend Evides	30
2.2.8	Dividend ZEH	30
2.3	Financiële mutaties bestand beleid.....	31
2.3.1	Uitbaggeren Vesten.....	31
2.3.2	Dekking uitbaggeren Vesten	31
2.3.3	Budgetvraag personele capaciteit.....	31
2.3.4	Dekking budgetvraag personele capaciteit	31
2.3.5	GR GGD - Inkooporganisatie Jeugdzorg.....	32
2.3.6	GR SWVO – zorgkosten	32
2.3.7	Flexibele schil vergunningverleners	32
2.3.8	Stelpost lagere dotatie beheerplannen.....	32
2.3.9	Onttrekking algemene reserve voor voeding reserve Duurzaamheid	33
2.3.10	Overige mutaties < € 200.000	33
2.3.11	Gemeenschappelijke regelingen	33
2.4	Vervangingsinvesteringen	34
	Bijlage 1: Totaaloverzicht nieuw- en intensivering beleid	35
	Bijlage 2: Specificatie overige mutaties bestand beleid.....	36
	Bijlage 3 Kengetallen Kadernota 2024	37
	Bijlage 4 Kengetallen – positief scenario.....	39
	Bijlage 5 Kengetallen – negatief scenario	40

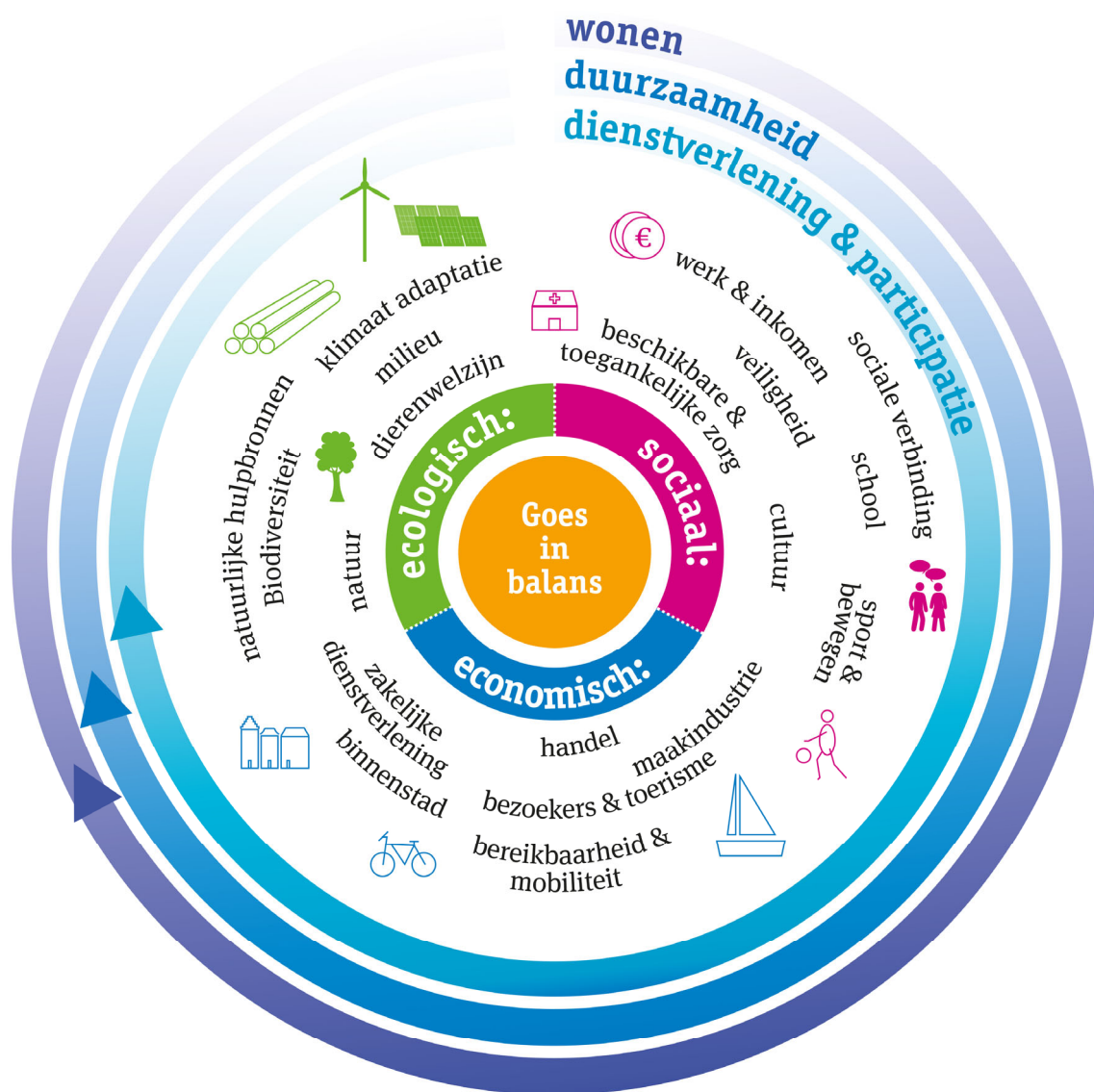
Voorwoord

De wereld om ons heen verandert snel. Als gemeente staan we midden in deze wereld en zijn we steeds vaker de overheidslaag waar uitdagingen aangegaan moeten worden. Zo staan de fysieke ruimte en de zorg in Nederland onder druk. Twee belangrijke uitdagingen waarbij de gemeente een steeds grotere rol speelt. Dit vraagt niet alleen om een inhoudelijke inspanning, maar ook om het versterken van de relaties met onze inwoners, partners en andere overheden. In dat kader zetten we ook in op het verbeteren van onze dienstverlening.

Al deze uitdagingen leggen een behoorlijke druk op de gemeentelijke organisatie en financiën en zorgen voor operationele risico's. Tegelijkertijd zijn er kansen om de verschillende opgaven steeds meer in samenhang op te pakken, via de Omgevingsvisie de Gezonde Wijkaanpak. Economische, ecologische en sociale perspectieven komen zo samen. In dat kader is er zowel voor de ruimtelijke opgaven binnen de regio, als voor de ontwikkeling van Goes een overkoepelend strategisch perspectief aan te brengen. Dit betreft 'brede welvaart'.

Er zijn veel functies voor een beperkte oppervlakte en ecologische grenzen zijn in zicht. Vanuit deze opgave wil Goes zich verder positioneren als 'kloppend hart' van de regio en Zeeland. Dat sluit ook aan bij de toenemende vraag naar een bovenlokale rolopvatting van de gemeente. Goes heeft met haar stedelijk aanbod en -voorzieningen, bijvoorbeeld op het vlak van cultuur, onderwijs en zorg al een bovenlokale en (boven)regionale functie. De stedelijke functies: 'economisch', 'sociaal' en 'maatschappelijk' willen we in stand houden en versterken. De centrale ligging van Goes, zowel langs de as Gent-Terneuzen-Goes-Rotterdam als in oost-westelijke richting via snelweg en spoor speelt hierbij een belangrijke rol. Landelijk is de ontwikkeling waar te nemen dat rond knooppunten van openbaar vervoer meer concentratie plaatsvindt van wonen en economische ontwikkeling. Dit is een perspectief dat Goes verder gaat uitnutten. Goes biedt met haar stedelijke economie, in combinatie met de nabijheid van natuur en water, bovendien een aantrekkelijk en onderscheidend vestigings- en woonklimaat. De balans tussen de woonopgave, duurzaamheid, CO2-reductie, klimaatadaptatie en behoud en versterking van robuust groen en de biodiversiteit in en rondom de stad krijgt extra aandacht vanuit de concepten van 'brede welvaart' en de 'compacte stad'.

In Goes is het 'gezond' wonen, werken en samenleven, voelt iedereen zich welkom, kan zichzelf zijn en meedoen. We werken toe naar gezonde wijken en dorpen en veerkrachtige netwerken en inwoners, zodat zij de mogelijkheid hebben goed voor zichzelf en elkaar te zorgen en hun talenten te ontwikkelen. We willen dat onze inwoners zich zo lang mogelijk zelf kunnen redden en zo min mogelijk een beroep hoeven te doen op ondersteuning. Waar nodig helpen we daarbij en als dat niet voldoende blijkt zetten we in op kwalitatief goede, nabije en bereikbare zorg. Hierbij zetten we ons in voor een goede, regionale zorginfrastructuur en zetten we het gedachtegoed van (positieve) gezondheid centraal.

Samenvattend is Goes ambitieus en komen er veel opgaven op ons af. De toename in aantal en complexiteit van de gemeentelijke opgaven (denk aan opvang vluchtelingen), geeft zoals eerder aangegeven druk op de organisatie en haar medewerkers. Zeker in combinatie met de veranderende rol van de (gemeentelijke) overheid die van onze medewerkers een andere aanpak vraagt. We willen oog hebben voor het welzijn van onze medewerkers vanuit goed werkgeverschap en gezien de structurele krapte op de arbeidsmarkt. Het gedachtegoed van positieve gezondheid helpt ons hierbij.

Financieel perspectief

De Kadernota 2024 sluit een met positief saldo van € 1.614.000. In onderstaande tabel is de samenvatting opgenomen van het meerjarenperspectief:

Nr.	Omschrijving	(Bedragen x € 1.000)			
		2024	2025	2026	2027
2.1	Programmabegroting 2023 na wijzigingen	1.498	3.629	1.028	1.028
2.2	Financiële uitgangspunten 2024	264	-270	-1.666	-3.176
2.3	Mutaties op het bestaande beleid	-52	81	-3.193	-2.783
1.2 t/m 1.5	Nieuw - en intensivering beleid	-835	-825	-825	-825
1.6	Uitbreidingsinvesteringen	740	630	520	-90
	Saldo begroting en meerjarenraming	1.614	3.244	-4.136	-5.846

De Kadernota 2024 geeft een eerste beeld van de verwachte ontwikkeling van het meerjarenperspectief. Het begrotingssaldo voor 2024 is structureel en reëel in evenwicht. Het financieel perspectief verslechtert echter fors met ingang van 2026 als gevolg van de financieringssystematiek door het Rijk in het gemeentefonds. In 2022 heeft het kabinet als gebaar een éénmalige rijksbijdrage beschikbaar gesteld voor het gedeeltelijk opvullen van het financieel gat in 2026. Deze éénmalige rijksbijdrage van € 924 miljoen voor 2026 wordt met de Voorjaarsnota 2023 structureel doorgetrokken en daarnaast kondigt het kabinet aan dat de ze vanaf 2027 een nieuwe normeringssystematiek wil hanteren. De uitwerking hiervan is omgeven door vele onzekerheden waardoor we niet weten of de nieuwe systematiek in voldoende mate de kostenstijging van de gemeenten dekt. Vanaf 2026 is er voor alle gemeenten structureel ongeveer € 3 miljard minder beschikbaar in het gemeentefonds voor het uitvoeren van gemeentelijke taken. Het aandeel van de gemeente Goes in deze € 3 miljard is op basis van inwoneraantal ongeveer € 6,7 miljoen. Hierdoor is dan ook sprake van een tekort vanaf het jaar 2026.

Op hetzelfde moment zijn de (financiële) uitdagingen voor de komende jaren groot. Als gevolg van krapte op de arbeidsmarkt, inflatie en oplopende rentes zien we dat veel investeringen een langere aanloop- en doorlooptijd hebben of zelfs worden uitgesteld. Deze Kadernota tracht antwoorden te geven hoe wij hiermee om kunnen gaan. We gaan namelijk uit van een financieel investeringsniveau van 70% van de totaal opgenomen investeringen.

In deze Kadernota wordt in totaliteit een uitbreiding van de formatie voorgesteld. Deze uitbreiding is benodigd om onze ambities waar te maken. Om dit te borgen heeft de gemeente Goes personeelsontwikkeling hoog in het vaandel staan. Zo loopt binnen de gemeente het traject Strategische Personeelsontwikkeling. Hierbij wordt gekeken naar de ontwikkelingen die op je organisatie afkomen waardoor we als gemeente gedwongen worden na te denken over de inzet van de juiste mensen op het juiste moment. Het zorgt ervoor dat de activiteiten die je als gemeente moet doen, op een juiste wijze worden gekoppeld aan je medewerkers.

Leeswijzer

In hoofdstuk 1 wordt ingegaan op de voornaamste beleidsonderwerpen binnen en voor de gemeente Goes. Deze beleidsonderwerpen zijn nieuw of een intensivering van het beleid. Ook zijn in dit hoofdstuk de voorgenomen uitbreidingsinvesteringen opgenomen. De basis hiervan is afkomstig uit de Programmabegroting 2023 en deze zijn herijkt op basis van de nieuwste inzichten. De onderwerpen in hoofdstuk 1 zijn keuzeonderwerpen.

In hoofdstuk 2 worden de financiële vooruitzichten toegelicht. Er is een overzicht gemaakt dat start met het begrotingssaldo 2023. Daarna worden de financiële uitgangspunten voor de komende jaren (2024-2026) benoemd. De financiële mutaties van het huidige beleid en nieuw beleid zijn doorgerekend en worden gepresenteerd.

In bijlage 3 zijn de kengetallen doorgerekend van de voorliggende Kadernota 2024. Daarnaast is in bijlage 4 een positief scenario en in bijlage 5 een negatief scenario doorgerekend. Dit betreffen financiële scenario's die als uitgangpunt het voorkeursscenario hebben, aangevuld met positieve of negatieve financiële uitgangspunten.

1 Kaderstellende beleidsonderwerpen en uitbreidingsinvesteringen

1.1 Inleiding

Halverwege 2022 is een nieuw college gestart waar een nieuw collegeprogramma (Goes, een krachtige samenleving) de basis is. Daarvoor is samen met de Raadsleden een raadsagenda opgesteld. Deze raadsagenda wordt gevormd door de gemeenschappelijke thema's van de in de gemeenteraad gekozen politieke partijen. In de bestuursperiode heeft de gemeenteraad in het bijzonder aandacht voor en ambities op de thema's wonen, verduurzamen en dienstbare overheid. Vanuit het collegeprogramma wordt naast de drie thema's vanuit de raadsagenda het onderwerp Welzijn aan deze Kadernota toegevoegd. In de Kadernota 2024 worden initiatieven gepresenteerd die verder invulling geven aan deze thema's.

In dit hoofdstuk zijn de kaderstellende beleidsonderwerpen inclusief de financiële mutaties opgenomen. Deze onderwerpen zijn nieuw of een aanvulling op het bestaande beleid. Kenmerkend voor deze onderwerpen is dat hier een keuzemogelijkheid aan ten grondslag ligt. Dit geldt ook voor de uitbreidingsinvesteringen. De financiële vertaling ziet u terug in een tabel per thema en in totaal als bijlage 1 van deze Kadernota.

1.2 Dienstbare overheid en participatie

Toegankelijk, benaderbaar, bereikbaar, nabij, deskundig, aanspreekbaar en responsief. Deze woorden uit de raadsagenda omschrijven hoe wij als gemeente moeten zijn om mensen vertrouwen te geven in ons handelen als overheid. Dit sluit aan bij het verbeteren van de gemeentelijke dienstverlening (advies n.a.v. de kinderopvangtoeslag affaire). Om dit te bereiken zien wij op dienstverleningsgebied landelijke koplopergemeenten de omslag maken naar een klantgedreven dienstverlening waarbij digitale innovaties en ontwikkelingen centraal staan. Naast de innovaties op technisch vlak willen wij ook inzetten op een cultuurveranderingstraject. Zo kunnen wij een excellente gemeentelijke dienstverlening realiseren waarbij goed doen voor onze klanten centraal staat en geen vraag meer onbeantwoord blijft.

Participatie krijgt vanwege landelijke ontwikkelingen een steeds belangrijkere rol. Onder meer in de Omgevingswet, Wet versterking participatie op decentraal niveau, het Gezond en Actief Leven Akkoord en De Gezonde Wijkaanpak. Dit vraagt om expertise en capaciteit op verschillende lagen in de organisatie zodat zowel kaderstellend, adviserend als operationeel op eenzelfde wijze invulling wordt gegeven aan participatie.

De komende tijd gaan we een start maken met de herziening van de erfgoednota. Daarnaast zullen we een plan van aanpak voorbereiden voor het aanwijzen van de gemeentelijke monumenten uit verschillende decennia. Een eerste stap hierin is het vaststellen van een beoordelingskader voor de gemeentelijke monumenten. In beide trajecten zal participatie een rol spelen, waarbij niet alleen de burger maar ook belangenverenigingen, zoals de Heemkundige Kring, betrokken zullen worden.

In onderstaande tabel zijn de financiële effecten opgenomen voor de kaderstellende beleidsonderwerpen voor dienstbare overheid en participatie:

Nieuw- en intensivering beleid Dienstbare overheid en participatie					
Nr.	Omschrijving	(Bedragen x € 1.000)			
		2024	2025	2026	2027
1.2.1	Burger- en overheidsparticipatie	-175	-175	-175	-175
1.2.2	Omnichannel	PM	PM	PM	PM
1.2.3	Stadswinkel	-50	-50	PM	PM
1.2.4	Digitaliseren begraafplaatsen	-100	-10	-10	-10
1.2.5	Dekking incidentele kosten uit algemene reserve	140	50		
1.2.6	Dorpsvisies	PM	PM	PM	PM
Saldo nieuw - en intensivering beleid		-185	-185	-185	-185

1.2.1 Burger- en overheidsparticipatie

Binnen de organisatie wordt het steeds meer een vanzelfsprekendheid om na te denken over de wijze waarop inwoners en andere samenwerkingspartners worden betrokken bij ons gemeentelijk beleid. Hier invulling aan geven volgens het ambitieniveau van de raadsagenda en het collegeprogramma vraagt tijd en capaciteit. Momenteel wordt onder leiding van een projectleider in een klein team ingezet op het borgen van participatie. Daarnaast wordt in projecten samen met de betrokken vakspecialisten invulling gegeven aan participatie binnen de projectcontext. Dit gebeurt vaak nog ad hoc, wat het lastig maakt om een consequente kwaliteit te leveren. Het is van belang te investeren in de implementatie en structurele borging in de gemeentelijke organisatie.

Het huidige budget in de programmabegroting wordt ingezet voor het contract met Citizen Lab (Goes Praat Mee) evenals het vormgeven van participatie in de organisatie. Binnen het collegeprogramma is ruimte gecreëerd voor het onderzoeken van verbeteringen van participatie. Naast een apart onderzoek, zal doorlopend per participatievraagstuk worden gekeken naar passende (innovatieve) participatievormen. Hierbij wordt het ondersteuningsaanbod van Citizen Lab en daarmee het breder inzetten van Goes Praat Mee meegenomen.

1.2.2 Omnichannel

De gemeente Goes wil de volgende stap zetten op weg naar een excellente gemeentelijke dienstverlening. Hiervoor willen wij omnichannel dienstverlening toepassen. Omnichannel dienstverlening is een dienstverlening die klantinteracties centraal en in samenhang organiseert. Hierdoor ervaart de klant dezelfde kwaliteit van dienstverlening ongeacht het kanaal of de persoon die hij of zij spreekt. Kort gezegd, een dienstverlening die klantgedreven en kanaalafhankelijk is.

Voor het realiseren van omnichannel dienstverlening is het noodzakelijk dat wij een integraal klantbeeld realiseren. Hiervoor moeten diverse systemen met gegevens ontsloten worden. Dit betekent ook dat alle medewerkers contacten vast gaan leggen die zij hebben met klanten in de daarvoor bedoelde systemen. Zowel medewerkers van de gemeente als de klant hebben hierdoor een overzicht van alle interacties die er zijn geweest tussen de klant en de gemeente. Klanten hebben hierdoor een actueel inzicht in de voortgang van hun aanvraag en toegang tot hun dossiers.

Om de overgang naar een klantgedreven en kanaalafhankelijke dienstverlening te realiseren is een cultuur en systeemwijziging noodzakelijk. Hiervoor moet structureel geïnvesteerd worden in de gemeentelijke dienstverlening en in klanttevredenheidsonderzoek.

1.2.3 Stadswinkel

Laagdrempelig en toegankelijk contact met onze inwoners en ondernemers is altijd een speerpunt geweest voor de gemeente Goes. Door gebruik te maken van het stadswinkelconcept hebben wij ook de persoonlijke dienstverlening concreet gemaakt. Een plek waar inwoners zonder afspraak binnen kunnen lopen en alle mogelijke vragen kunnen stellen. Gevestigd op een centrale locatie in de binnenstad.

Hiervoor is het noodzakelijk dat er een pand gekocht of gehuurd kan worden waar de stadswinkel zich kan vestigen. Een plek waar alle noodzakelijke faciliteiten aanwezig zijn en waar bij voorkeur samengewerkt kan worden met andere organisaties. Na twee jaar zullen wij dit concept evalueren om te bepalen of we dit concept al dan niet structureel willen borgen.

1.2.4 Digitaliseren begraafplaatsen

Voor de begraafplaatsen willen wij een grote digitaliseringsslag maken. Belangrijkste ontwikkeling hierin is dat wij van een systeem met alleen zaakdossiers willen gaan naar een digitale kaart van elke begraafplaats met daarin elk graf digitaal ingetekend. Door op het graf op de digitale kaart te klikken wordt alle informatie over dat graf getoond. Zo hebben wij snel en accuraat inzicht in de status van het graf. Daarnaast is in één oogopslag te zien wat de status is van alle graven op de begraafplaats.

Voor bezoekers van de begraafplaatsen kan deze digitalisering ook meerwaarde hebben. Zij kunnen met behulp van een programma of app de locatie van een overledene opzoeken op de begraafplaats. Het programma of de app laat dan zien waar deze persoon ligt en hoe je hiernaartoe moet navigeren. De gegevens van overleden personen vallen niet onder de AVG en mogen hiervoor gebruikt worden.

1.2.5 Dekking incidentele kosten uit algemene reserve

Voorgesteld wordt om de incidentele kosten voor de stadswinkel en de begraafplaatsen in 2024 te dekken vanuit de algemene reserve.

1.2.6 Dorpsvisies

Vanuit het traject om te komen tot een Omgevingsplan leeft ook de wens om te komen tot dorpsvisies. Jaren terug is voor alle dorpen een dorpsplan gemaakt en een wijkverkeersplan. Vanuit de gedachte van de Omgevingswet, waarin alle thema's samenkomen die te maken hebben met leefbaarheid, willen we na de Omgevingsvisie specifiek inzoomen op de dorpen. Welke behoeftes liggen daar op het gebied van wonen, verkeer, groen, voorzieningen, sport, onderwijs om maar wat thema's te noemen. De wens om dorpsvisies op te stellen ligt er, een keuze om hier daadwerkelijk mee aan de gang te gaan moet nog gemaakt worden. Als deze gemaakt wordt volgt er een traject om hiermee aan de slag te gaan.

1.3 Wonen

Wonen staat volop in de schijnwerpers. De woningmarkt is in beweging. In de Zeeuwse Woondeal hebben Rijk, provincie en Zeeuwse gemeenten met steunverklaringen van marktpartijen de belangrijkste woonopgaven tot 2030 vastgelegd. Het gaat hierbij om het vergroten van het aantal, versnelling van de bouw en betere betaalbaarheid van woningen voor senioren, jongeren, vluchtelingen en andere aandachtsgroepen.

Verder richt het woonbeleid zich op het toekomstbestendig maken van de woningvoorraad (zowel levensloopbestendig als klimaatbestendig). De bestaande voorraad sluit onvoldoende aan bij de ontwikkeling van de vraag op de lange termijn. In de huursector zijn corporaties voortvarend aan de slag om hun bestaande bezit te verduurzamen en levensloopbestendig te maken. Ook voor de particuliere sector is een aanpak nodig. Dit vraagt uiteraard inzet van woningeigenaren, maar ook heeft de overheid hier een bijdrage aan te leveren. Voor Goes gaat het hierbij om cofinanciering van subsidieregelingen en leningen.

Ouderen wonen langer zelfstandig thuis en ook de opgave zorg en wonen voor aandachtsgroepen groeit en vraagt vernieuwing en mogelijke uitbreiding van voorzieningen. Deze ontwikkelingen vragen een alerte en proactieve houding en extra inspanningen van ons als gemeente. We zoeken hierbij de samenwerking met onder andere woningcorporaties, zorginstellingen, ontwikkelaars en woningzoekenden. Naast de beschikbaarheid van geschikte, betaalbare woningen voor verschillende doelgroepen is ook de omgeving van groot belang voor het welbevinden van de Goesenaren. De woning moet in een vriendelijke, sociale, bereikbare en toegankelijke, omgeving te vinden zijn met voorzieningen die uitdagen om te bewegen, spelen, elkaar te ontmoeten en inwoners zich veilig voelen. Goes ambieert ook in 2024 een veilige en leefbare gemeente te zijn en zet zich in vanuit haar geografische positie binnen Zeeland in als centrumgemeente, en vervult daarbij een centrumfunctie voor de Bevelanden.

Van belang bij dit alles is een voldoende toegeruste formatie om deze ontwikkelingen mogelijk te maken.

In onderstaande tabel zijn de financiële effecten opgenomen voor de kaderstellende beleidsonderwerpen voor wonen:

Nieuw- en intensivering beleid Wonen					
Nr.	Omschrijving	(Bedragen x € 1.000)			
		2024	2025	2026	2027
1.3.1	Woondeal en versterken regie op Volkshuisvesting	-100	-100	-100	-100
1.3.2	Energiebeleid	PM	PM	PM	PM
1.3.3	Betaalbare woningbouw	PM	PM	PM	PM
Saldo nieuw - en intensivering beleid		-100	-100	-100	-100

1.3.1 Woondeal en versterken regie op Volkshuisvesting

Vanuit de Rijksoverheid wordt gewerkt aan de versterking van de regie op de volkshuisvesting. De overheid krijgt daarmee een prominentere rol: samenwerking en opgavegerichte netwerksturing worden steeds belangrijker. In het verlengde hiervan zijn prestatieafspraken nodig, niet alleen met woningcorporaties, maar ook met zorginstellingen. Dit vraagt de nodige inzet van personeel en organisatie, zowel binnen de gemeente als in de samenwerking met de Bevelandse gemeenten en (markt)partijen.

1.3.2 Energiebeleid

Op het gebied van energie komen verschillende uitdagingen op de gemeente af. Zowel in het kader van de energietransitie, het netwerk als het realiseren van nieuw aanbod. Voor een nieuw energiesysteem moeten de overheden slimme keuzes maken met duidelijke prioriteiten. Wat moet eerst en wat kan later? Gemeenten, provincies, marktpartijen en netbeheerders merken het direct als het energiesysteem niet aan de wensen voldoet. Hoe zorgen we ervoor dat het straks ook in de regio werkt? Hiervoor moet een provinciaal Meerjarenprogramma Infrastructuur Energie en Klimaat (pMIEK) opgeleverd worden. In deze pMIEK dient te worden aangegeven welke investeringen voor uitbreiding van regionale energie-infrastructuur het meest nodig zijn en hoe deze keuzes in investeringsplannen van netbeheerders en in het ruimtelijk beleid van provincies en gemeenten ondergebracht worden. Samen met de gemeenten op de Bevelanden zal onderzocht worden of een medewerker energie aangetrokken kan worden.

1.3.3 Betaalbare woningbouw

Het Rijksbeleid voor wonen zet in op het verbeteren van de beschikbaarheid, de betaalbaarheid en de kwaliteit van het woningaanbod in Nederland. Met het Rijk, de provincie en de Zeeuwse gemeenten zijn afspraken over de invulling van de woonopgaven opgenomen in de Zeeuwse Woondeal. Hierbij is onder meer vastgelegd om minimaal twee-derde betaalbare nieuwbouwwoningen te realiseren; grofweg verdeeld in 30% sociale huurwoningen en 40% midden huur met huurprijs tot € 1.000 of koopwoningen tot € 355.000. Een dergelijke doelstelling heeft betekenis voor de exploitaties van woningbouwprojecten en kan leiden tot een financieel tekort op woningbouwprojecten. In het verlengde hiervan wordt voor grotere projecten ingezet op het binnenhalen van subsidies, zoals woningbouwimpuls. Specifiek gaat het om de sleutelprojecten Centrum-Zuid, Goese Schans, Programma Binnenstad en een nieuwe uitbreidingswijk zoals benoemd in de Zeeuwse Woondeal.

1.4 Verduurzamen

Goes is een gemeente die de klimaatdoelstellingen hoog in het vaandel heeft staan. Het Klimaatbeleid is er nog steeds op gericht energieneutraal te zijn in 2045: de bebouwde omgeving, duurzame energieopwekking en duurzame mobiliteit zijn hierbij de belangrijke onderdelen. Samen met circulaire economie en klimaatadaptatie vormen zij de pijlers van het huidige Klimaatprogramma. We zetten in op het stimuleren van (her) gebruik van grondstoffen, duurzaam materiaal en materieel. Daarnaast zorgen we voor een klimaatrobuuste inrichting van onze gemeente in 2050 om de effecten van klimaatverandering op te kunnen vangen. Vanuit het Rijk is het nationaal programma landelijk gebied gestart. De provinciale uitwerking vindt in 2023 plaats. De uitwerking is een gebiedsgerichte aanpak waarbij landgebruik in balans wordt gebracht met natuurlijke systemen en ontwikkelingen in het landelijk gebied niet ten koste mogen gaan van landschappelijke kwaliteiten. Lokaal speelt de afweging bijvoorbeeld met betrekking tot het Poelbos. Dit wordt meegenomen in de op te stellen visie voor het bos.

In onderstaande tabel zijn de financiële effecten opgenomen voor de kaderstellende beleidsonderwerpen voor verduurzamen:

Nieuw- en intensivering beleid Verduurzamen					
Nr.	Omschrijving	(Bedragen x € 1.000)			
		2024	2025	2026	2027
1.4.1	Uitvoering visie openbare laadpalen	-118	-108	-108	-108
1.4.2	Wet bodembescherming taken - omgevingswet	-96	-96	-96	-96
1.4.3	Klimaatprogramma	PM	PM	PM	PM
Saldo nieuw - en intensivering beleid		-214	-204	-204	-204

1.4.1 Uitvoering visie openbare laadpalen

Elektrisch rijden wordt de norm. Vanaf 2030 worden geen nieuwe auto's op fossiele brandstoffen meer verkocht. We moeten onze gemeente inrichten op elektrisch rijden door het plaatsen van (meer) laadpalen. Ook deeltvervoer krijgt een steeds belangrijkere rol. In 2023 is de laadvisie en -ambitie vastgesteld. In 2024 geven wij hier uitvoering aan.

1.4.2 Wet bodembescherming taken – omgevingswet

Met het inwerking treden van de Omgevingswet in 2024, worden een groot deel van de (wettelijke) Wet bodembescherming- (Wbb-)taken van de provincie overgeheveld naar de gemeenten. De verwachting is dat de meeste uitvoeringstaken bij de RUD-Zeeland blijven, maar de beleidstaken zullen bij de gemeente komen te liggen. Ondanks diverse landelijke verzoeken en overleggen ziet het er nu naar uit dat er zeker voor 2024 weinig tot géén extra (gelabeld) geld komt van het rijk voor deze nieuwe bodemtaken.

1.4.3 Klimaatprogramma

Op het gebied van verduurzamen gebeurt er veel. Dat is natuurlijk niet alleen in Goes. Op heel veel niveaus wordt er aan klimaat, energie en duurzaamheid gewerkt. Daar waar we de samenwerking kunnen vinden doen we dat en ook ten aanzien van subsidies zijn we alert. Binnen onze gemeente zetten we onder meer in op een circulair ambachtscentrum, verduurzaming van gemeentelijk vastgoed zetten we stappen naar een emissieloze binnenstad en hebben we aandacht voor onze klimaatambities. In 2023 willen we het Klimaatprogramma 2023 aan u voorleggen waarin we de ambities op het gebied van Klimaat, energie en duurzaamheid herijken. De bij die herijking te maken keuzes worden dan in beeld gebracht. Voor nu in deze Kadernota wordt daar nog niet op vooruitgelopen.

1.5 Welzijn

Een veerkrachtige samenleving is nodig om de uitdagingen waar we als maatschappij mee te maken krijgen op te kunnen vangen. De Gezonde Wijk aanpak volgens de methodiek van positieve gezondheid is daarbij ons leidende principe. We zetten in op het verstevigen van het informele netwerk, hun veerkracht en die van onze inwoners. Want we willen dat onze inwoners naar elkaar omkijken, elkaar helpen en beter kunnen omgaan met de uitdagingen die zich in het leven voordoen. We voeren het goede gesprek vanuit het gedachtengoed van positieve gezondheid en passen onze beleidskaders (zoals de cultuur- en de bewegisvisie) hierop aan.

Gekoppeld aan de Omgevingsvisie en de landelijke opgaven vanuit het Integraal Zorg Akkoord (IZA) en Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA) is dit de basis van waaruit we werken. Naast een veerkrachtige wijk zet het Integraal Zorg Akkoord in op het verbeteren van de samenwerking tussen het medisch(specialistische)-, zorg- en welzijnsdomein. De bedoeling hiervan is toe te werken naar passende ondersteuning waarvoor, in tegenstelling tot nu vaak het geval is, zorg niet altijd de beste oplossing is.

Dit vraagt om een cultuurverandering in de hele keten: gemeenten, zorgpartners en inwoners. We hebben elkaar, maar ook het Rijk hard nodig om deze maatschappelijke verandering voor elkaar te krijgen. Want met de drievoudige vergrijzing, de krapte op de arbeidsmarkt en toename in zorgkosten moeten we met elkaar op een andere manier omgaan met de beschikbare ondersteuning.

Deze cultuurverandering kost tijd en is iets van de lange adem. In 2023 vindt de voorbereiding plaats voor een intensivering van een integrale preventieve aanpak 2024-2026. Samen met professionals zetten we in op een toekomstbestendige samenleving en gezonde buurten en dorpen.

Nieuw- en intensivering beleid Welzijn		(Bedragen x € 1.000)			
Nr.	Omschrijving	2024	2025	2026	2027
1.5.1	De Gezonde Wijk aanpak	-424	-424	-253	-253
1.5.2	Dekking incidentele kosten uit reserve Sociaal Domein	171	171		
1.5.3	Maatschappelijke ontwikkelingen	PM	PM	PM	PM
1.5.4	Van reactief naar proactief toezicht	-83	-83	-83	-83
1.5.5	Beeldende kunst	-30		-50	
1.5.6	Dekking incidentele kosten uit algemene reserve	30		50	
Saldo nieuw - en intensivering beleid		-336	-336	-336	-336

1.5.1 De gezonde wijkaanpak

De pilot De Gezonde Wijkaanpak, die in 2023 in de Goes Polder is gestart, wordt na evaluatie bijgesteld en succesvolle elementen geïmplementeerd in overige buurten en dorpen in onze gemeenten. Het versterken van het basisaanbod (zoals bijvoorbeeld welzijn op recept en de inloop kwetsbare ouderen) en informele netwerk, preventie en vroegsignalering staan hierbij centraal. We creëren in 2024 en 2025 ruimte voor ontwikkelen, trainen en leren om ervoor te zorgen dat we kunnen door ontwikkelen. Tegelijkertijd blijven we onze inwoners helpen met hun dagelijks binnenkomende vragen. Naast cultuurverandering is het nodig dat beschikbare data binnen het sociaal domein digitaal worden ontsloten, met elkaar worden verbonden en geduid. De steeds beter wordende kwaliteit van de dashboards van Jeugd en Wmo maken dit mogelijk. Door gegevens te verzamelen en te duiden kunnen we relaties, patronen en trends vaststellen en evalueren. Op deze manier vergroten we ons inzicht en kunnen de gegevens worden gebruikt om conclusies te trekken en betere beslissingen te nemen wat er nodig is in onze wijken en dorpen.

In de dagelijkse praktijk kunnen we ons hierdoor steeds meer richten op passende ondersteuning (w.o. afschalen van zorg en bevorderen uitstroom). Maar ook op resultaatgericht beschikken en monitoren op het behalen van de resultaten als onderdeel van het klantproces.

Voorgesteld wordt in te zetten op een beleidsdata-analist, het beschikbaar krijgen van 'real time' data rondom de Participatiewet en het ontsluiten van de data vanuit de toegangen.

1.5.2 Dekking incidentele kosten uit reserve sociaal domein

Voorgesteld wordt om de incidentele kosten voor de gezonde wijkaanpak te dekken uit de reserve sociaal domein.

1.5.3 Maatschappelijke ontwikkelingen

Hervormingsagenda jeugd

Het welzijn van onze jeugd staat toenemend onder druk. Daarbij zijn de problemen in de jeugdzorg groot: lange wachtlijsten, vertrekkend personeel en een groeiende groep jongeren die zorg nodig heeft.

Hervormingen zijn nodig om de jeugdzorg kwalitatief te verbeteren en financieel houdbaar te maken. Voldoende financiële middelen en inhoudelijke verbeteringen van het stelsel zijn daarbij belangrijk. Deze uitdaging is verwerkt in de Hervormingsagenda jeugd en legt de focus op kinderen en gezinnen in kwetsbare situaties. Zoveel mogelijk thuis opgroeien is het uitgangspunt. Dit vraagt van gemeenten een strakkere sturing, verbeterde samenwerking rondom specialistische jeugdhulp en een stevig hulpaanbod in de wijk dat aansluit op de situatie en hulpvraag van inwoners. Dit sluit aan op de eerdergenoemde beweging van De Gezonde Wijkaanpak.

VNG en rijk hebben recent (april) een financieel principeakkoord bereikt voor de hervormingsagenda. De voorgestelde bezuiniging voor de periode 2023-2025 wordt bevroren. De doelstelling van 1 miljard (landelijk) blijft echter overeind, waarbij erkend wordt dat de haalbaarheid van ongeveer 1/3 deel onzeker is. De bezuinigingen lijken dus te worden doorgezet, maar vertraagd en mogelijk iets minder sterk. In 2025 toetst een deskundigencommissie wat er nodig is in de toekomst. Dit is een belangrijke stap naar een inhoudelijk akkoord rondom de agenda, zodat deze vastgesteld en verder uitgevoerd kan worden. Op onderdelen is al wel gestart met de uitvoering.

Inburgering en armoede

Vanwege de structurele aard van grote maatschappelijke vraagstukken rondom bestaanszekerheid is er momenteel een landelijke lobby gestart vanuit de VNG om gemeenten voldoende te compenseren voor de extra werkzaamheden die zij op zich af (hebben) zien komen. Belangrijk is om te kunnen inzetten op het inburgerings- en integratievraagstuk, we zien immers een stijging van de vraag n.a.v. de Wet inburgering en een toename van het aantal nieuwkomers. Door te investeren aan de voorkant, bouwen we aan een krachtige samenleving waardoor nieuwkomers de kans hebben een eigen leven op de bouwen.

Daarnaast willen we de inwoners en organisaties (zoals wijk- en dorpsaccommodaties) die door stijgende inflatie extra hard worden getroffen ondersteuning bieden. We zetten in op het voorkomen van financiële problemen en daarmee (financiële) stress. Vanuit het gedachtengoed van positieve gezondheid houden we tevens rekening met het doen vermogen van onze inwoners.

Hierdoor is er extra ondersteuning nodig op ondermeer trajecten vroegsignalering en verwachten we dat een toenemend aantal inwoners een beroep doet op minimaregelingen, sociaaljuridische dienstverlening en schuldhulpmaatjes. Tegelijkertijd is de beleids capaciteit die we als Goes beschikbaar hebben te krap om deze ontwikkelingen voldoende beleidsmatig op te pakken.

Naast de tijdelijk extra middelen vanuit het collegeprogramma gericht op een aantal specifieke vraagstukken (zie collegeprogramma), is het voorstel om capaciteit toe te voegen. Om dit goed in te kunnen bedden en borgen.

Complexe vraagstukken

Door ondermeer de ambulantisering van de GGZ, invoering van de Wet verplichte GGZ, de levensloopaanpak en toename van problemen (en complexiteit) in de maatschappij (w.o. corona, oorlog Oekraïne), zien we meer inwoners (jong en oud) in de wijken die te maken hebben met mentale problemen. Met de inzet van de wijkwerker onbegrepen gedrag, buurtbemiddeling en bemoeizorg proberen we er vroeg bij te zijn en te voorkomen dat problemen erger worden.

In wijken en buurten zien we tegelijkertijd een afname van de sociale samenhang, verdraagzaamheid en begrip voor elkaar. Dit geeft extra druk op de leefomgeving van onze inwoners, wat noodzaakt aandacht te hebben voor de draagkracht van buurten.

Met de gezonde wijkaanpak zetten we ondermeer in op het verbeteren van die leefomgeving en het versterken van informele netwerken en verbindingen in de wijk. Inwoners en professionals (in het sociale en veiligheidsdomein) ervaren in toenemende mate druk door inwoners die te maken hebben met complexe problemen. Wetgeving wordt complexer maar ook de mondigheid van onze inwoners neemt toe. Juridische ondersteuning met expertise op het sociaal domein blijkt steeds vaker noodzakelijk.

1.5.4 Van reactief naar proactief toezicht

De afgelopen jaren hebben gemeenten het toezicht op zorgaanbieders voornamelijk reactief ingericht via de GGD. Landelijk is er steeds meer aandacht voor ‘zorgfraude en onrechtmatigheid in zorg’. Ook in Zeeland is onlangs besloten dit onderwerp steviger en in gezamenlijkheid op te pakken. Concreet betekent dit dat er wordt ingezet om vanaf 2024 aan de slag te gaan door een team van toezichthouders aan te stellen.

1.5.5 Beeldende kunst

Onlangs is de cultuurvisie ‘De verbindingskracht van cultuur’ door de gemeenteraad vastgesteld. De cultuurvisie zet in op de verbinding met welzijn, maar ook op het verbeteren van de stedelijke aantrekkelijkheid. Daarnaast wordt in de cultuurvisie voorgesteld om de financiering van beeldende kunst in de openbare ruimte voort te zetten en uit te breiden. Het gaat om een incidentele impuls aan kunst in de buitenruimte, ter bevordering van een aantrekkelijke leefomgeving.

Afgelopen jaren is behoorlijk geïnvesteerd in kunst in de openbare ruimte in de vorm van murals. De komende jaren is de insteek om kunst in de openbare ruimte breder toe te gaan passen. Kunstwerken in de openbare ruimte zijn duurder (vanwege grootte, materiaalkosten, fundering).

1.5.6 Dekking incidentele kosten uit algemene reserve

Voorgesteld wordt om de incidentele kosten voor de beeldende kunst te dekken uit de algemene reserve.

1.6 Uitbreidingsinvesteringen

Met deze paragraaf geven we inzicht in de uitbreidingsinvesteringen voor 2024 tot en met 2027. Voor een groot deel zijn deze al onderdeel van begroting 2023. Waar er afwijkingen zijn van de eerder opgenomen uitbreidingsinvesteringen, wordt dit toegelicht. In deze paragraaf worden de uitbreidingsinvesteringen per begrotingsprogramma weergegeven. In onderstaande tabel de samenvatting:

Uitbreidingsinvesteringen						Dekking	
Nr	Programma	2024	2025	2026	2027	Derden	Reserve
1.6.1	1. Bestuur en financiën	120					
1.6.2	2. Ruimte en economie	2.495	9.959	16.445	8.723	7.182	12.880
1.6.3	3. Onderwijs, sport en cultuur	14.300	18.300	1.100		12.800	2.625
1.6.4	5. Milieu	1.065	5.000	5.000	5.000		9.600
Totaal		17.980	33.259	22.545	13.723	19.982	25.105

Voor de uitvoering van investeringen zijn we afhankelijk van meerdere (externe) factoren die op dit moment voor vertragingen zorgen. In de huidige markt zijn bijvoorbeeld niet altijd voldoende leveranciers beschikbaar die tijdig de investeringen kunnen realiseren. Ook merken we dat gezien de hogere prijzen, we soms wachten met aanbestedingen. Het gebrek aan technisch personeel is ook voor de gemeente een factor van belang. Daarom houden we in financiële zin rekening met 30% lagere lasten. De opgenomen financiële mutatie betreft het verschil ten opzichte van de Programmabegroting 2023.

We houden bij de investeringen rekening met bijdragen van derden, bijvoorbeeld subsidies vanuit de provincie of het Rijk. Ook verwachten we afschrijvingslasten van diverse investeringen te dekken uit een reserve. De resterende afschrijvingslasten zijn in de exploitatie opgenomen. In deze Kadernota wordt voorgesteld om een claim te leggen op de algemene reserve voor de volgende investeringen:

- € 0,4 miljoen voor Parkeervoorzieningen en toegankelijkheid Wesselopark.
- € 2,2 miljoen voor Nieuwbouw twee gymzalen Oranjeweg.
- € 1,5 miljoen voor Opwaarderen recreatiezone Wolphaartsdijk.

1.6.1 Uitbreidingsinvesteringen Bestuur en financiën

Uitbreidingsinvesteringen Bestuur en financiën						Dekking	
Nr.	Bestuur en financiën	2024	2025	2026	2027	Derden	Reserve
1	Waterscooters en trailer	120					
Totaal		120	0	0	0	0	0

1. Op het Goese Meer, Goese Diep en het bijhorende kanaal wordt er veel overlast ervaren. Er is dan ook al geruime tijd vraag naar handhaving. Om dit mogelijk te maken willen wij twee waterscooters aanschaffen met een trailer. Daarnaast worden ook een aantal handhavers opgeleid om met deze waterscooters om te gaan. Dit is een speciale opleiding vanuit de politie om je vaarbewijs te halen. Deze scooters kunnen in de toekomst ook ingezet worden in andere waterrijke woongebieden.

1.6.2 Uitbreidingsinvesteringen Ruimte en economie

Economisch beleid

Om aantrekkelijk te zijn, en te blijven als centrumgemeente investeert Goes in innovatieve bedrijventerreinen, een bruisende binnenstad en een kwalitatief hoogstaande recreatiezone. We zetten in op duurzame, innovatieve bedrijventerreinen en verduurzaming van bestaande terreinen.

Voor de Binnenstad gaan we verder met de uitwerking van de vastgestelde Kwaliteitsagenda Binnenstad. Specifiek willen we de kennis over Goes vergroten: voor inwoners en bezoekers ontwikkelen we, onder andere aan de hand van de vele monumenten in de stad 'het verhaal van Goes', dat bijdraagt aan een versterking van de identiteit en de beleving van de (Binnen)stad.

Bij het vaststellen van de Aandachtsgebiedsvisie recreatiezone Wolphaartsdijk heeft de gemeente zich voorgenomen om in te zetten op een kwaliteitsslag in het de recreatiezone. De eerste stappen zijn hiervoor gezet. Hieruit vloeit het project Havengebied Wolphaartsdijk voort, waarin in gezamenlijkheid met de grondeigenaren in het gebied, een kwaliteitsslag zal worden verwezenlijkt.

Mobiliteit en bereikbaarheid

Goes groeit. Daarom willen we in Goes blijven werken aan optimale bereikbaarheid en fysieke toegankelijkheid. We geven vorm aan de ambities uit de Kwaliteitsagenda Binnenstad en de uitgangspunten van de Omgevingsvisie. Hierbij haken we aan op ruimtelijke ontwikkelingen en benutten we, waar mogelijk, subsidies van andere overheden. Concreet starten we projecten rond het Ronda Gosaplein, de Ringbrug, de Westhavendijk en de Houtkade. Daarnaast zijn er ook wensen over slimme mobiliteit, verkeersveiligheid en verkeerbeleid. In het nieuwe verkeersveiligheids- en fietsbeleid dat eind 2023/begin 2024 voorgelegd wordt ter besluitvorming werken we dit verder uit.

Uitbreidingsinvesteringen Ruimte en economie							
Nr.	Ruimte en economie	2024	2025	2026	2027	Dekking	
						Derden	Reserve
Infrastructurele werken							
1	Herinrichting Marconistraat		1.000	1.000			2.340
2	Renovatie Beukenstraat			455	455		1.820
3	Fietsstraat Kloetingseweg		150	150		120	300
4	Fietstunnelvariant aanpassingen Nansenplein (incl. N256/Fokkerstraat)			1.700			1.700
5	Op afstand bedienen Ringbrug	100	500				600
Herinrichting stationsplein e.o							
6	Toekomstbestendig OV-knooppunt	500	2.159	2.000	400	2.615	
7	Loopverbinding OV-knooppunt - Centrum		100	100	768	242	
8	Uitbreiding capaciteit P&R terrein	200	200	5.450		1.513	
Goese Schans infrastructuur							
9	Infrastructuur Westhavendijk		500	2.500	5.000	1.029	
10	4e rijbaan Ringbrug en opstelstroken	200	1.000	600		370	
11	Fietspad Houtkade	100	500	400		454	
12	Ronda Gosaplein	500	2.000	500		839	
13	Kwaliteitsagenda Binnenstad	895	1.850	1.590	600		4.620
14	Opwaarderen recreatiezone Wolphaartsdijk				1.500		1.500
15	Bereikbaarheid 'Zorgpark'				PM		
Totaal		2.495	9.959	16.445	8.723	7.182	12.880

Het bedrag voor dekking vanuit de reserve kan hoger zijn dan het opgenomen investeringsbedrag in de jaren 2024 – 2027 als gevolg van (voorbereidings)kredieten in andere jaren.

1. Vanuit de uitwerking van de visie op het Marconigebied ligt deze ambitie voor om de infra verder te optimaliseren. Deze visie is door de raad vastgesteld en behelst onder meer een verbetering van de infrastructuur. Een van de onderdelen is het aanpassen van de Marconistraat, de kern van de meubelboulevard. In 2023 is een voorbereidingskrediet toegekend. Het opgenomen budget voor 2025 betreft de uitvoering. De claim op de reserve betreft het totaal van het voorbereidingskrediet en het uitvoeringskrediet.
2. De planvorming voor winkelcentrum De Bussel in Goes Zuid is aanleiding om ook naar de herinrichting van de Beukenstraat te kijken. De eigenaar van het winkelcentrum heeft plannen tot modernisering van het winkelcentrum. Vanuit de gemeente en omwonenden bestaat al enige tijd de wens om de Beukenstraat te herprofilen. De ontwikkeling van het winkelcentrum geeft kansen om die wens ook op te pakken.
3. Vanuit het participatie traject 'Zeg het over Zuid' is de herinrichting van een deel van de Kloetingseweg als fietsstraat geagendeerd. Hiermee wordt de bestaande fietsstraat vanuit de Voorstad doorgetrokken over het spoor waarmee de Kloetingseweg ook, qua inrichting, deel gaat uitmaken van het fietsnetwerk.
4. Voor de ontwikkeling van Bedrijvenpark Deltaweg dienen er aan deze kant van de stad ook andere zaken worden aangepast. Een van deze zaken is de rotonde Nansenplein.
5. De ringbrug wordt momenteel nog handmatig bediend. Door deze op afstand te gaan bedienen verbetert de flexibiliteit en wordt bespaard op de inhuurkosten voor de havenmeester.
6. Het station van Goes is één van de belangrijkste OV-knooppunten van Zeeland voor zowel trein als regionaal openbaar vervoer. In de visie van zowel provincie als gemeente, zie regionale mobiliteitsstrategie, dient het OV-knooppunt versterkt te worden zodat het beter als overstappunt, mobiliteitshub en entree van de stad kan functioneren. Daarnaast is een toekomstbestendig OV-knooppunt noodzakelijk om versnelling van stedelijk verdichting te laten plaatsvinden
7. Onderdeel van de ontwikkeling van het OV-knooppunt is het realiseren van een aantrekkelijke en comfortabele voetgangersverbinding tussen centrum en station. Er komt meer ruimte voor de voetganger zodat naast elkaar lopen mogelijk is. Het veiliger inrichten van de oversteek Piet Heinstraat/Wulfaertstraat is daar onderdeel van. De reiziger krijgt daarmee een heldere oriëntatie wat de looproute naar het centrum is.
8. Om het gebruik van het OV-knooppunt te stimuleren zien we voldoende parkeerplekken in de nabijheid als randvoorwaarde. In de Regionale Mobiliteitsvisie maakten we de keuze om in te zetten op de sterke lijnen. Niet iedere kern heeft daardoor een vaste buslijn en fietsen naar het station is niet altijd een optie. Hoewel er een sociaal mobiliteitsvangnet zal blijven accommoderen (stimuleren) we daarom ketenmobiliteit waarbij de reiziger een deel van de reis per eigen auto maakt. Aan de zuidzijde van het station ligt een P+R terrein. Het gebruik is nu zodanig dat er geen extra druk op gelegd kan worden. Terwijl deelmobiliteit ruimte vraagt en we het gebruik van de stationshub vanuit de regio willen vergroten. Dit vraagt een capaciteitsuitbreiding van minimaal 50%. Aangezien de fysieke ruimte ontbreekt is een parkeerdek de enige optie. De parkeervoorziening wordt daarnaast ook direct benut door de

toekomstige bewoners van de stationsomgeving: door het plaatsen van een parkeerdek kunnen we woningen aanbieden met een relatief laag aantal parkeerplekken voor de deur.

9. Vanuit de propositie versnelling woningbouw Goese Schans is de Westhavendijk aangemeld als aan te passen infrastructuur. Via deze propositie is eerder dit jaar 2,7 miljoen subsidie toegezegd voor verschillende onderdelen binnen en rond Goese Schans. De aanpak van de Westhavendijk is er daar één van.
10. De aanpassing van de Ringbrug met een vierde opstelstrook.
11. De aanleg van een fietspad aan de Houtkade. Via de propositie versnelling woningbouw Goese Schans is eerder dit jaar 2,7 miljoen subsidie toegezegd voor verschillende onderdelen binnen en rond Goese Schans. De aanleg van een vrij liggend fietspad aan de Houtkade is er daar één van.
12. Aanpassing van het Ronda Gosaplein. Deze rotonde staat al enige tijd in de belangstelling als het gaat om doorstroming en veiligheid. Aanpassingen moeten met name op deze onderdelen voor verbetering zorgen.
13. De opgaven uit de Kwaliteitsagenda Binnenstad zijn in deze investering weergegeven.
14. Bij het vaststellen van de Aandachtsgebiedsvisie recreatiezone Wolphaartsdijk (exclusief Veerweg) heeft de gemeente zich voorgenomen om in te zetten op een kwaliteitslag in het de recreatiezone. De eerste stappen zijn hiervoor gezet onder begeleiding van een externe procesbegeleider. Hieruit vloeit het project Havengebied Wolphaartsdijk voort, waarin in gezamenlijkheid met de grondeigenaren in het gebied, een kwaliteitslag zal worden verwezenlijkt. Voor de gemeente betekent dit een verwachte toekomstige financiële investering om de openbare ruimte op te waarderen. Qua planning zijn wij afhankelijk van de ontwikkeling bij derden.
15. Maatregelen voor verbetering van de doorstroming en verkeersveiligheid van het "Zorgpark". Het Zorgpark is het gebied in de Zuid-Oosthoek (omgeving ziekenhuizen) van Goes waar we zorginstellingen en bedrijvigheid gerelateerd willen clusteren om te komen tot synergie. De bereikbaarheid van dit gebied moet hiervoor worden geoptimaliseerd.

1.6.3 Uitbreidingsinvesteringen Onderwijs, sport en cultuur

Uitbreidingsinvesteringen Onderwijs, sport en cultuur						Dekking	
Nr.	Onderwijs, sport en cultuur	2024	2025	2026	2027	Derden	Reserve
1	Omnium - Scalda	6.500	6.300			12.800	
2	Omnium - Scalda - openbaar gebied		3.200				
3	Parkeervoorzieningen en toegankelijkheid Wesselopark	225	200				425
4	Nieuwbouw 2 gymzalen Oranjeweg (1 ter vervanging van bestaand, 1 ter uitbreiding capaciteit)		1.100	1.100			2.200
5	Gedeeltelijke nieuwbouw Ostrea Lyceum, locatie Fruitlaan	7.500	7.500				
6	Nieuwbouw Calvijncollege				PM		
7	Sportpark Schenge	75					
	Totaal	14.300	18.300	1.100	0	12.800	2.625

1. Eerste raming benodigde investering realisering schoolgebouw voor Scalda Groencollege bij het Omnium. Dekking van de investering vindt plaats via de verhuur aan het Scalda.

2. Herontwikkeling kavel Stationspark in verband met verplaatsing Scalda Groencollege.
3. Naar aanleiding van het ambitiedocument voor het Wesselopark zijn investeringen nodig om voor dit park de parkeer- en toegankelijkheidsproblemen te verbeteren.
4. Dit betreft de vervanging van een bestaande gymzaal en de bouw van een extra gymzaal, deels ten behoeve van het Hoornbeeck en het Goese Lyceum. Voor deze extra gymzaal kunnen wij huur in rekening brengen bij deze partijen.
5. Deze aanvraag is al ingediend voor 2022. Toen is besloten deze aan te houden in afwachting van het Integraal huisvestingsplan (IHP) voor het voortgezet onderwijs. Op 20 april 2023 heeft de gemeenteraad dit IHP vastgesteld. Bedragen zijn nog afhankelijk van keuzes in omvang op basis leerlingenaantal en de eventuele inzet van huidige gebouwen. Inmiddels is het Ostrea Lyceum bijna klaar met een voorlopig ontwerp.
6. Het huidige pand van het Calvijncollege aan Klein Frankrijk 19 dateert uit 1983 en daarmee bijna 40 jaar oud. Het gebouw is afgeschreven. Op 20 april 2023 heeft de gemeenteraad het IHP VO vastgesteld. Hierin wordt de nieuwbouw van het Calvijncollege benoemd. De verwachting is dat wij vanaf 2027 een investering gaan doen in de nieuwbouw van het Calvijncollege, verdeeld over 2 jaren 2027/2028. Met het Calvijncollege gaan nog gesprekken plaatsvinden over hun financiële inbreng. Vandaar dat voor dit moment wordt volstaan met een PM-post. Bij verhuizing van een deel van Krabbendijke neemt onze algemene uitkering gemeentefonds, cluster educatie structureel toe. Dit kan als dekking voor de investering in de nieuwbouw worden ingezet. Ten behoeve van 'Goe(d)s bewegen' is toezicht en beheer van een schoon, heel en veilig sportpark van belang. Toezicht op het sportpark vraagt om een passende voorziening voor de toezichthouders inclusief een technische ruimte.

1.6.4 Uitbreidingsinvesteringen Milieu

Uitbreidingsinvesteringen Milieu					Dekking	
Nr. Milieu	2024	2025	2026	2027	Derden	Reserve
1 Duurzaamheid	1.000	5.000	5.000	5.000		9.600
2 Verplaatsing gemeentelijk aannemingsbedrijf			PM			
3 Elektrische laadcapaciteit	65					
Totaal	1.065	5.000	5.000	5.000	0	9.600

1. Voor het realiseren van de verduurzamingsopgave voor het gemeentelijk vastgoed is in de begroting 2023 geld beschikbaar gesteld. Tot en met 2027 is er € 9,6 miljoen beschikbaar in de nog te vormen reserve duurzaamheid. In het 4-jarige uitvoeringsplan wordt een slimme selectie gemaakt van gemeentelijke panden die in de komende 4 jaar verduurzaamd gaan worden aan de hand van een duurzaamheidsonderzoek. Voor dorps- en buurthuizen en culturele instellingen wordt al een duurzaamheidsonderzoek uitgevoerd en na besluitvorming daadwerkelijk worden verduurzaamd
2. Binnen O.L.A.Z./gemeente Goes vindt er onderzoek plaats naar het verplaatsen van de huidige milieustraat c.q. het realiseren van een milieustraat compleet plus (kringloop/demontage) voor regio De Bevelanden. Het realiseren van een regionale milieustraat compleet plus betekent een belangrijke bijdrage aan de doelstellingen van gemeente Goes als het gaat om circulaire economie en het reduceren van de hoeveelheid brandbaar afval.
3. Om de gemeentelijke voertuigen te kunnen voorzien van voldoende elektrische laadcapaciteit zijn extra laadvoorzieningen nodig.

2 Financiële positie

In onderstaand overzicht is het financieel meerjarenperspectief samengevat:

Nr.	Omschrijving	(Bedragen x € 1.000)			
		2024	2025	2026	2027
2.1	Programmabegroting 2023 na wijzigingen	1.498	3.629	1.028	1.028
2.2	Financiële uitgangspunten 2024	264	-270	-1.666	-3.176
2.3	Mutaties op het bestaande beleid	-52	81	-3.193	-2.783
1.2 t/m 1.5	Nieuw - en intensivering beleid	-835	-825	-825	-825
1.6	Uitbreidingsinvesteringen	740	630	520	-90
Saldo begroting en meerjarenraming		1.614	3.244	-4.136	-5.846

In deze paragraaf wordt een samenvatting gegeven van de ontwikkeling van het financieel meerjarenperspectief. Hierbij wordt ingegaan op de belangrijkste mutaties. De detailuitwerking en toelichting is opgenomen in de verschillende paragrafen (zie tabel hierboven). Ook wordt inzicht gegeven in de vrije ruimte in het weerstandsvermogen. Tot slot wordt ingegaan op de gevolgen van deze Kadernota op de kengetallen.

Voor de beoordeling van het financieel meerjarenperspectief is het van belang om te weten welke uitgangspunten gehanteerd zijn voor het financieel perspectief. Het opstellen van een financieel perspectief gebeurt op basis van informatie die op dat moment beschikbaar is. Hierbij is altijd sprake van onzekerheden en schattingen. Deze variëren qua omvang en mate van onzekerheid. Daarbij wordt de keuze gemaakt om bepaalde onderwerpen al dan niet financieel te kwantificeren, afhankelijk van de informatie en onze inschattingen.

Het meerjarenperspectief 2024 – 2027 kent als startpunt de Programmabegroting 2023 na wijzigingen. Vervolgens zijn alle financiële uitgangspunten benoemd en doorgerekend. Voor het jaar 2024 is de inflatie op de materiële budgetten alleen doorgerekend voor de budgetten waar dat noodzakelijk voor is. Op de overige budgetten zit financiële ruimte die vrij valt ten gunste van de algemene middelen. Dit levert structureel ongeveer € 1 miljoen op. Verder is rekening gehouden met structureel dividend van Evides van € 0,6 miljoen vanaf 2025. De meicirculaire 2023 compenseert onvoldoende voor de inflatie aan de lastenkant van de begroting. Dit geldt zeker voor latere jaren.

Vanuit de jaarrekening 2022 en de eerste maanden van 2023 is in beeld gebracht wat de financiële consequenties zijn van het bestaande beleid. De grootste posten op het bestaande beleid zijn de hogere jeugdzorgkosten van structureel € 1,7 miljoen en de hogere bijdragen aan Gemeenschappelijke Regelingen van structureel € 1,5 miljoen. In deze laatste post is de I-visie van GR de Bevelanden de belangrijkste kostenpost met € 0,6 miljoen. Daarnaast stellen we voor om een stelpost van 30% op te nemen voor een tijdelijke lagere dotatie aan de voorzieningen vanuit de beheerplannen. In de huidige markt blijkt het lastig om alle voorgenomen werkzaamheden tijdig uit te voeren. Dit beeld wordt ondersteund door de cijfers vanuit de jaarrekening 2022.

Voor het nieuwe beleid wordt in totaal € 0,8 miljoen uitgetrokken. Het betreft onderwerpen waar een keuze in gemaakt kan worden. Burger- en overheidsparticipatie en de gezonde wijkaanpak zijn de belangrijkste beleidsintensiveringen.

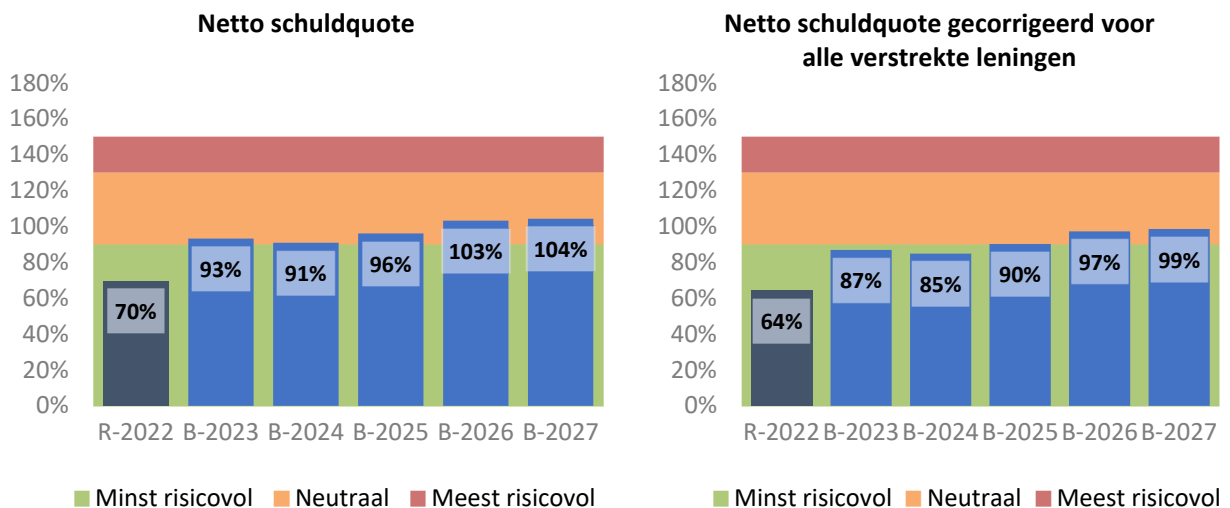
De uitbreidingsinvesteringen zijn herijkt ten opzichte van de Programmabegroting 2023. Net als bij de voorzieningen geldt hier dat we afhankelijk zijn van meerdere (externe) factoren die op dit moment voor vertragingen zorgen. Daarom houden we ook hier in financiële zin rekening met 30% lagere lasten.

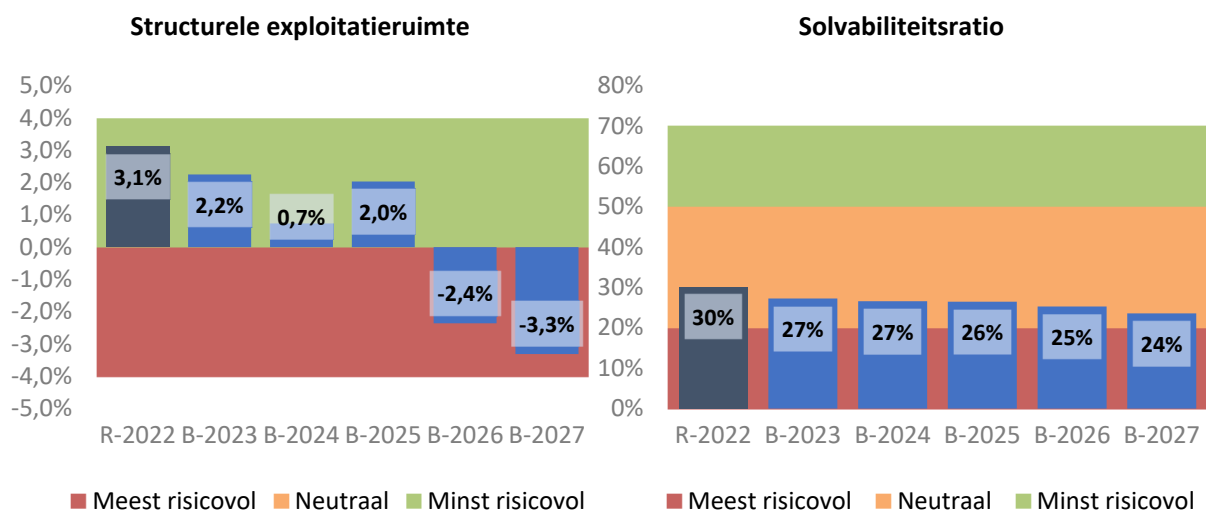
Al deze ontwikkelingen leiden tot een sluitend perspectief voor de jaren 2024 en 2025. Vanaf 2026 wordt een tekort voorzien wat wordt veroorzaakt door daling van de inkomsten uit het gemeentefonds.

Van een aantal incidentele kosten en investeringen wordt voorgesteld om deze te dekken vanuit een reserve. De vermogenspositie van de gemeente is namelijk verbeterd in de jaarrekening 2022. Dit geldt ook voor de beschikbare vrije ruimte in het weerstandsvermogen. De ontwikkeling van de vrije ruimte is als volgt:

Vrije ruimte kadernota 2024	herkomst	(bedragen x € 1.000)
Weerstandscapaciteit jaarrekening 2022	jaarrekening 2022	29.091
Norm weerstandsvermogen	jaarrekening 2022	9.207
Vrije ruimte t.o.v. norm		19.884
Nieuwe besluitvorming inzet vrije ruimte:		
- verhoging bestaande claim doortrekken ringbaan Edisonstraat	raadsvoorstel Voltooing Ringbaan-West tussen Kompasplein en Voltaplein	620
- claim middelen Oekraïne	resultaatbestemming jaarrekening 2022	2.800
- krediet opwaarderen recreatiezone Wolphaartsdijk	kadernota 2024	1.500
- krediet parkeervoorzieningen Wesselopark	kadernota 2024	425
- krediet nieuwbouw 2 gymzalen Oranjeweg	kadernota 2024	2.200
- voorgestelde onttrekkingen algemene reserve Kadernota 2024	kadernota 2024	7.460
Nieuwe inzet vrije ruimte		15.005
Gewijzigde vrije ruimte t.o.v. norm jaarrekening 2022		4.879

Het gevolg voor de kengetallen op basis van de voorliggende Kadernota hebben we in beeld gebracht. We presenteren de kengetallen over de schuldquote, solvabiliteit en de structurele exploitatieruimte. De kengetallen grondexploitatie en belastingen zijn niet anders dan in de jaarrekening 2022 en daarom niet meegenomen. Bij de berekening van de kengetallen is rekening gehouden met de jaarrekening 2022, de primaire begroting 2023 en de Kadernota 2024. Dit leidt tot de volgende kengetallen:

De signaleringswaarden (meest risicovol, neutraal en minst risicovol) voor de kengetallen zijn gebaseerd op het gemeenschappelijk financieel toezichtkader voor gemeenten.

Met de jaarrekening 2022 en de voorliggende Kadernota wordt invulling gegeven aan de tijdens de begrotingsraad 2023 aangenomen motie voor de verbetering van de financiële positie. De netto schuldquote blijft ruim onder de meest risicovolle zone, dit in tegenstelling tot de Programmabegroting 2023. Ook de solvabiliteitsratio verbetert van 21% naar 27%.

Momenteel zit het grootste risico in het op termijn (vanaf 2026) sluitend houden van de structurele exploitatiebegroting. Het kengetal structurele exploitatieruimte laat duidelijk de gevolgen zien van de onzekerheid over de financiële verhoudingen vanaf 2026.

2.1 Programmabegroting 2023 na wijzigingen

Het startpunt van de Kadernota 2024 is de Programmabegroting 2023 na wijzigingen. In onderstaand overzicht is deze gepresenteerd:

Nr.	Omschrijving	(Bedragen x € 1.000)			
		2024	2025	2026	2027
1	Primaire Programmabegroting 2023	2.309	4.338	68	68
2	Vastgestelde begrotingswijzigingen	-788	-687	983	983
3	Begrotingswijzigingen onderweg	-23	-22	-22	-22
Saldo Programmabegroting 2023 na wijzigingen		1.498	3.629	1.028	1.028

2.1.1 Programmabegroting 2023

Dit betreft het saldo vanuit de Programmabegroting 2023 voor de jaren 2024 t/m 2026. Het saldo van de nieuwe jaarschijf 2027 is in beginsel gelijk aan het saldo van 2026.

2.1.2 Vastgestelde begrotingswijzigingen 2023

Na het vaststellen van de Programmabegroting 2023 zijn diverse begrotingswijzigingen door de raad goedgekeurd. Het betreft de navolgende wijzigingen:

- 1e begrotingswijziging 2023 Septembercirculaire 2022;
- 2e begrotingswijziging 2023 Heroverweging lokale lasten 2023;
- 5e begrotingswijziging 2023 1^e begrotingswijziging SWVO 2023;
- 7e begrotingswijziging 2023 Permanente uitbreiding IKC Kloetinge;
- 11e begrotingswijziging 2023 Voorbereidingskrediet Scalda-Omnium;
- 14e begrotingswijziging 2023 Renovatie Veld1 VV Wolfaartsdijk;
- 17e begrotingswijziging 2023 Decembercirculaire 2022;
- 18e begrotingswijziging 2023 Kredieten Ringbaan en Marconi;
- 20e begrotingswijziging 2023 Goes spelen;
- 24e begrotingswijziging 2023 Strategische aankoop nummer 3.

2.1.3 Begrotingswijzigingen 2023 in routing

Op het moment dat deze Kadernota het besluitvormingsproces ingaat, zijn een aantal begrotingswijzigingen door het college aan de raad voorgelegd. Echter, de raad moet hierover nog een besluit nemen. Voor zo'n volledig mogelijk inzicht in het begrotingssaldo worden deze wijzigingen wel meegenomen in het saldo van de Kadernota 2024. De navolgende begrotingswijzigingen zijn in routing:

- 33e begrotingswijziging Afsprakensysteem

2.2 Financiële uitgangspunten

De financiële uitgangspunten betreffen de doorrekening van inflatie op budgetten en de opbrengsten. Deze inflatie wordt per kostensoort (bijvoorbeeld salaris, subsidies etc.) berekend. Hiervoor wordt gebruik gemaakt van cijfers uit het Centraal Economisch Plan 2023 die in maart 2023 zijn gepubliceerd. In deze paragraaf zijn geen beleidswijzigingen verwerkt. De doorrekening van de financiële uitgangspunten leidt tot het navolgende overzicht:

Nr.	Omschrijving	(Bedragen x € 1.000)			
		2024	2025	2026	2027
2.2.1	Salarissen en sociale lasten	-1.417	-1.859	-2.305	-3.722
2.2.2	Subsidies en Gemeenschappelijke Regelingen	-853	-1.131	-1.340	-2.023
2.2.3	Materiële kosten	-253	-151	-236	-1.252
2.2.4	Sociaal domein	-1.970	-2.785	-3.393	-5.611
2.2.5	Lokale heffingen en overige opbrengsten	1.327	1.545	1.798	3.223
2.2.6	Meicirculaire 2023	3.430	3.530	3.230	5.630
2.2.7	Dividend Evides		580	580	580
2.2.8	Dividend ZEH	PM	PM	PM	PM
Saldo financiële uitgangspunten		264	-270	-1.666	-3.176

2.2.1 Salarissen en sociale lasten

Voor de indexatie op de lonen en salarissen wordt uitgegaan van de verwachte ontwikkeling cao-loon bedrijven. Daarnaast wordt rekening gehouden met een jaarlijkse additionele last van 0,6% als gevolg van periodieke verhogingen. Het structurele financiële effect vanuit de nieuw cao 2023 is ook verwerkt in deze cijfers. Meerjarig leidt dit tot de volgende indexatie:

Indexatie salarissen	2024	2025	2026	2027
cao-loon bedrijven	5,0%	4,7%	4,5%	3,8%
hogere cao gemeenten 2023	3,5%			
periodieke verhogingen	0,6%	0,6%	0,6%	0,6%
Totaal	9,1%	5,3%	5,1%	4,4%

2.2.2 Subsidies en Gemeenschappelijke Regelingen

Voor de indexering van subsidies en de bijdragen aan Gemeenschappelijke Regelingen gaan we uit van de VZG-richtlijn. De richtlijn gaat voor 2024 uit van een toegestane inflatie van 3,4%. Voor de jaren 2025 t/m 2027 is een inschatting opgenomen van 1/3 op basis van de prijs bruto binnenlands product en 2/3 cao loonbedrijven.

Dit leidt tot het navolgende overzicht:

Indexatie Gemeenschappelijke Regelingen en subsidies	2024	2025	2026	2027
cao-loon bedrijven (2/3)	nvt	4,7%	4,5%	3,8%
Prijs bruto binnenlands product (1/3)	nvt	2,8%	2,7%	2,5%
Bijstelling VZG-richtlijn 2023	4,5%	nvt	nvt	nvt
VZG-richtlijn 2024	3,4%	nvt	nvt	nvt
Totaal	7,9%	4,1%	3,9%	3,4%

De VZG-richtlijn voor 2023 is verhoogd van 2,7% naar 7,2% als gevolg van de hogere inflatie en de nieuwe cao 2023. Deze structurele verhoging is verwerkt in de budgetten.

2.2.3 Materiële kosten

De mutaties in de materiële kosten zijn gebaseerd op de laatste inflatiecijfers zoals gepubliceerd door het centraal planbureau (CPB) van maart 2023. Uitgangspunt voor de materiële kosten is het indexcijfer prijs bruto binnenlands product. Voor de materiële kosten betekent dit een prijsstijging voor de jaren 2024 t/m 2027 van respectievelijk 6,2%, 2,8%, 2,7% en 2,5%. Voor het jaar 2024 is de inflatie alleen doorgerekend voor de budgetten waar dat noodzakelijk voor is. Op de overige budgetten zit financiële ruimte die vrij valt ten gunste van de algemene middelen.

2.2.4 Sociaal domein

Conform het raadsbesluit van juli 2020 sluiten we voor de indexering van de zorgkosten in het sociaal domein aan bij de indexering voor de salarissen en de sociale lasten van de gemeentelijke begroting. Deze indexering sluit beter aan bij de prijsontwikkeling van de zorgkosten.

De indexatie voor de overige kostensoorten binnen het sociaal domein worden geïndexeerd conform de indexatie voor materiële kosten (2.2.3) of de bijdrage aan gemeenschappelijke regelingen en subsidies (2.2.2).

2.2.5 Lokale heffingen en overige opbrengsten

De indexatie voor de opbrengsten (huren, pachten, belastingen etc.) is gebaseerd op de verwachte ontwikkeling van de prijs bruto binnenlands product. Zie paragraaf 'materiële kosten' hierboven.

2.2.6 Meicirculaire 2023

Dit is het financiële effect van de meicirculaire 2023 op het begrotingssaldo. De meicirculaire 2023 compenseert onvoldoende voor de inflatie aan de lastenkant van de begroting. Dit geldt zeker voor latere jaren. Vanaf 2026 is er voor alle gemeenten structureel ongeveer €3 miljard minder beschikbaar in het gemeentefonds voor het uitvoeren van gemeentelijke taken. Het aandeel van de gemeente Goes in deze € 3 miljard is op basis van inwoneraantal ongeveer € 6,7 miljoen. Hierdoor is sprake van een tekort vanaf het jaar 2026.

2.2.7 Dividend Evides

Het dividend van Evides is jaarlijks nagenoeg gelijk, dit maakt dat we dit dividend als structurele opbrengst in de Kadernota opnemen. We hebben recent een prognose voor de meerjarige dividenduitkeringen van Evides en GBE Aqua ontvangen. Aan de dividenduitkering hangt een kapitaalstorting vast aan GBE Aqua voor de aflossing van de leningen. In de Kadernota gaan we op basis van de prognoses uit dat de laatste kapitaalstorting op 1 juli 2024 plaatsvindt. De structurele opbrengst van het Evides dividend nemen we vanaf 2025 mee in deze Kadernota.

2.2.8 Dividend ZEH

We hebben recent een prognose voor de meerjarige dividenduitkeringen van de Zeeuwse Energie Houdstermaatschappij (ZEH) ontvangen. Aan de dividenduitkering hangt een kapitaalstorting vast aan GBE Aqua voor de aflossing van de leningen. We verwachten dat de laatste kapitaalstorting op 1 juli 2024 plaatsvindt. Vervolgens kunnen we het ZEH-dividend als opbrengst gaan verantwoorden. Zoals we de afgelopen jaren hebben kunnen zien, kan het dividend van ZEH (toen nog Pzem/Delta) jaarlijks wijzigen. De energieprijzen zijn daarvoor een belangrijk deel debet aan. Dit maakt dat we het toekomstige dividend niet als structurele baten in deze kader op kunnen en mogen nemen. Wel laat de prognose zien dat de dividenduitkeringen ZEH naar verwachting in de komende jaren aanzienlijk gaan zijn. We zullen voor de inzet van deze incidentele middelen nog beleid ontwikkelen.

2.3 Financiële mutaties bestaand beleid

In onderstaande tabel zijn de financiële mutaties van het bestaande beleid weergegeven. Deze zijn afkomstig uit de jaarrekening 2022 en/of de eerste maanden van 2023. Alle financiële mutaties kleiner dan € 200.000 in het jaar 2024 zijn gespecificeerd in bijlage 2. Deze financiële mutaties zijn feitelijk geen keuze aangezien ze voortvloeien uit beleid wat door de raad is vastgesteld. Bijstelling in financiële zin kan alleen door aanpassing van het onderliggende beleid.

Nr.	Omschrijving	(Bedragen x € 1.000)			
		2024	2025	2026	2027
Bestaand beleid					
2.3.1	Uitbaggeren veste		-790		
2.3.2	Dekking uitbaggeren Vesten vanuit algemene reserve		790		
2.3.3	Budgetvraag personele capaciteit	-751	-751	-751	-751
2.3.4	Dekking budgetvraag personele capaciteit	254	254	254	254
2.3.5	GR GGD - Inkooporganisatie Jeugdzorg	-1.752	-1.752	-1.752	-1.752
2.3.6	GR SWVO - zorgkosten	264	264	264	264
2.3.7	Flexibele schil vergunningverleners	-500	-500	-500	
2.3.8	Stelpost lagere dotatie beheerplannenn	870	870	870	870
2.3.9	Onttrekking algemene reserve voor voeding reserve Duurzaamheid	3.200	3.200		
2.3.10	Overige mutaties < € 200.000	122	13	-61	-152
2.3.11	Gemeenschappelijke regelingen	-1.759	-1.517	-1.517	-1.517
Saldo mutaties bestaand beleid		-52	81	-3.193	-2.783

2.3.1 Uitbaggeren Vesten

De vesten hebben een waterbergende functie voor hemelwater. Bagger belemmert de doorstroming van het hemelwater, waardoor het water niet snel genoeg weg kan. Dit kan leiden tot wateroverlast. Daarnaast dient de kwaliteit van het water goed te blijven om vissterfte en geuroverlast te voorkomen. Perioden van droogte en aanhoudend hoge temperaturen zijn daarbij van invloed. Het baggeren van de Vesten is eens in de 10 á 15 jaar noodzakelijk. Dit is afhankelijk van de aangroei van de baggerlaag in de Vesten. De kosten van baggerwerkzaamheden worden verdeeld tussen het waterschap en de gemeente. Gezien de omvang van dit project is sprake van kosten buitenom de reguliere onderhoudswerkzaamheden met betrekking tot baggeren.

2.3.2 Dekking uitbaggeren Vesten

Gezien het incidentele karakter wordt voorgesteld om het uitbaggeren Vesten te dekken vanuit de algemene reserve.

2.3.3 Budgetvraag personele capaciteit

Om uitvoering te kunnen geven aan de doelstellingen van de organisatie zoals opgenomen in het collegeprogramma en de raadsagenda, is op verschillende onderdelen uitbreiding van personele capaciteit nodig. Hierbij gaat het om totaal 8,4 fte voor coördinatie, projectleiders, projectondersteuners, jurist privaatrecht, participatiewet en inburgering en voor concern controle.

2.3.4 Dekking budgetvraag personele capaciteit

Hiervan kan 3,3 fte ten laste van projecten (grondexploitaties en investeringen) worden gebracht.

2.3.5 GR GGD - Inkooporganisatie Jeugdzorg

Voor de bepaling van de begrotingscijfers 2024 is een nieuwe systematiek gebruikt voor wat betreft het grootste deel van de lasten, namelijk voor de p*q gecontracteerde zorg. Tot nu toe waren de uitgegeven euro's van het jaar t-2, zoals ze geboekt waren tot en met medio februari van het jaar t-1 (dus vóór accountantscontrole) de basis voor het begrotingsbedrag van het jaar t. Na prijsindexatie voor de jaren t-1 en t was het begrotingsbedrag per gemeente op die manier bekend. De nieuwe systematiek gaat uit van een tijdreeksanalyse van de werkelijke uitgaven per maand over de jaren 2018 tot en met 2022. Die trend is per gemeente en per productcategorie gemaakt, waarbij de meest recente periodes bij de extrapolatie naar 2024 zwaarder wegen dan de oudere jaren. Een ingezette trend weegt daardoor zwaarder mee. De

Door de nieuwe begrotingsmethode ontstaat een betere basis voor de begroting die per gemeente per productcategorie inzicht geeft in de p, de q en de prijsindex. Afwijkingen van de begroting kunnen daardoor beter worden geanalyseerd en geven meer zicht en grip op de lasten voor jeugdhulp.

Voor Goes betekent de nieuwe systematiek een realistischere begroting voor jeugdhulp. In de gemeentelijke begroting is wel al rekening gehouden met de voordelige financiële effecten van reeds ingezette preventieve maatregelen.

2.3.6 GR SWVO – zorgkosten

Op basis van de begroting 2024 wordt voornamelijk een daling verwacht op de kosten voor huishoudelijke hulp.

2.3.7 Flexibele schil vergunningverleners

De komende jaren komen er op vergunningengebied extra uitdagingen op ons af die een flexibele schil noodzakelijk maken. Wij verwachten dat de invoering van de Omgevingswet en de bouwopgave uit het woonakkoord zullen leiden tot een tijdelijk grotere capaciteitsvraag. Vanwege de tijdelijkheid willen wij dit oplossen door een flexibele schil van vergunningverleners aan te houden. Zo garanderen wij dat gestelde ambities ook waargemaakt kunnen worden.

2.3.8 Stelpost lagere dotatie beheerplannen

In de huidige markt blijkt het lastig om alle voorgenomen werkzaamheden tijdig uit te voeren. Langere benodigde voorbereidingstijd, door vooraf vernieuwen van verouderde kabels en leidingen, complexere planvorming, contractvorming en krapte op de arbeidsmarkt liggen hieraan ten grondslag. Dit beeld wordt ondersteund door de cijfers vanuit de jaarrekening 2022. We stellen voor om een stelpost van 30% op te nemen voor een tijdelijke lagere dotatie aan de voorzieningen vanuit de beheerplannen. Het betreft de beheerplannen voor civiele kunstwerken, wegen, groen, havens, sluis en bruggen. Dit vergt een aanpassing van de beheerplannen.

2.3.9 Onttrekking algemene reserve voor voeding reserve Duurzaamheid

In de Programmabegroting 2023 is voor de jaren 2024 en 2025 € 3,2 miljoen in de exploitatie opgenomen voor de nog te vormen reserve Duurzaamheid. Voorgesteld wordt om deze te dekken door een onttrekking te doen aan de algemene reserve.

2.3.10 Overige mutaties < € 200.000

Alle overige mutaties die kleiner zijn dan € 200.000 in de jaarschijf 2024 zijn als specificatie opgenomen in bijlage 2.

2.3.11 Gemeenschappelijke regelingen

De begrotingen 2024 van de gemeenschappelijke regelingen geven een eerste beeld van de financiële ontwikkelingen binnen die organisaties voor de komende jaren. Deze ontwikkeling gaat leiden tot verhoging van kosten boven op de VZG-richtlijn. Vervolgens leidt dit tot een vraag naar een vergroting van de bijdragen van de deelnemers. De begrotingen 2024 van de gemeenschappelijke regelingen doorlopen in het eerste halfjaar van 2023 het proces van het beoordelen door de deelnemers, indienen van eventuele zienswijzen door de gemeenteraden en besluitvorming door het algemeen bestuur van de gemeenschappelijke regeling. Dit traject wordt in de eerste helft van 2023 afgerond en zal vervolgens bekend zijn voordat de gemeentelijke begroting 2024 wordt opgesteld. In deze Kadernota is rekening gehouden met de conceptbegroting 2024 van de Gemeenschappelijke Regelingen die voor een zienswijze aan de gemeenteraden worden voorgelegd. Uit voorzichtigheidsprincipe is daar waar van toepassing rekening gehouden met de gevraagde hogere bijdragen. Eventuele bijstelling vindt plaats in de gemeentelijke begroting 2024.

Nr.	Omschrijving	(Bedragen x € 1.000)			
		2024	2025	2026	2027
2.3.11	GR RUD - meerjarenprogramma	-41	-41	-41	-41
2.3.11	GR Veiligheidsregio	-110	-110	-110	-110
2.3.11	GR GGD - volksgezondheid en jeugdgezondheidszorg	-115	-115	-115	-115
2.3.11	GR de Bevelanden I-visie	-865	-623	-623	-623
2.3.11	GR de Bevelanden Bedrijfsvoering	-111	-111	-111	-111
2.3.11	GR de Bevelanden formatie Werk, Inkomen en Zorg	-361	-361	-361	-361
2.3.11	GR Sabewa	-156	-156	-156	-156
Saldo mutaties gemeenschappelijke regelingen		-1.759	-1.517	-1.517	-1.517

GR RUD – meerjarenprogramma

Door uitbreiding van de milieutaken van de RUD is er structureel meer geld nodig voor de uitvoering. De extra kosten zitten onder andere in extra personeel en materiaal. Daarnaast wordt er geïnvesteerd in strategische personeelsplanning, aandachtss dossiers en ontwikkelcapaciteit.

GR Veiligheidsregio

De begroting 2024 VRZ is opgesteld rekening houdend met de afgegeven VZG-richtlijnen. Vanaf 2023 kennen de Veiligheidsregio's een eigen cao. De loonontwikkelingen die hieruit voortvloeien zijn hoger dan de VZG-richtlijn. Dit zorgt voor een aanvullende loonbijstelling. Verder worden vanaf 2024 structureel extra middelen gevraagd voor de opleidingen brandweer en extra officiersopleidingen.

GR GGD – Volksgezondheid en jeugdgezondheidszorg

Het gaat om extra kosten op basis van de GGD-begroting 2024 voor volksgezondheid en jeugdgezondheidszorg. Indertijd zijn lagere opbrengsten vanuit dienstverlening niet meegenomen in de 1e begrotingswijziging 2023 'De basis op orde'. Verder is in de begroting rekening gehouden met indexatie voor Veilig Thuis die alle gemeenten in de algemene uitkering ontvangen en de hogere bijdrage als gevolg van het grotere aandeel voor personeel.

GR de Bevelanden – ontwikkelingen in het kader van I-visie

In maart 2023 heeft uw raad ingestemd met de I-visie als gezamenlijke stip op de horizon betreffende informatievoorziening voor de zes organisaties actief binnen Gemeenschappelijke regeling de Bevelanden. De hiervoor extra benodigde middelen zullen door de GR opgenomen worden in de begroting 2024 en verder. Deze middelen zijn onder andere nodig voor extra hardware, investeringen op het gebied van beschikbaarheid van informatiesystemen en verbindingen, informatieveiligheid en extra personeel.

GR de Bevelanden – Bedrijfsvoering

Op basis van de 1^e begrotingswijziging 2024 zijn extra middelen nodig voor de bedrijfsvoering van de GR. Dit wordt voornamelijk veroorzaakt door hogere kosten vanuit de ICT-contracten.

GR de Bevelanden – Werk, Inkomen en Zorg

Er heeft een extern onderzoek plaatsgevonden naar de formatie van de gebiedsteams, het team werk en handhaving en het team bedrijfsvoering en HR door Berenschot. Berenschot concludeert op basis van een benchmark dat er binnen deze onderdelen van GR de Bevelanden een tekort aan formatie is. Er wordt daarom een structureel bedrag aan formatie-uitbreiding gevraagd van € 721.300. Dat betekent voor Goes een bedrag van € 361.000.

GR Sabewa

Er is door Sabewa Zeeland een visiedocument 2023-2027 opgesteld en een analyse door het management uitgevoerd wat nodig is om de basis op orde te krijgen. Met de basis op orde brengen bedoelt Sabewa Zeeland:

- kwaliteit aanslagoplegging verbeteren
- proceskosten vergoedingen verlagen
- basis leggen voor de groei naar 4 sterren Waarderingskamer

In deze kadernota 2024 wordt de financiële doorwerking van wat in 2023 in gang wordt gezet, verwerkt. Dit betekent een hogere bijdrage van € 156.000 voor de komende jaren.

2.4 Vervangingsinvesteringen

Voor de investeringen wordt gerekend met een rekenrente van 4%. Deze sluit aan bij de geldende kapitaalmarktrente en de verwachte renteverhoging van de Europese Centrale Bank in 2023. De detailberekening van de kapitaallasten vindt plaats bij de programmabegroting. Voor uitbreidingsinvesteringen ontvangt de raad een separaat raadsvoorstel. De vervangingsinvesteringen worden opgenomen en toegekend bij vaststelling van de programmabegroting.

Bijlage 1: Totaaloverzicht nieuw- en intensivering beleid

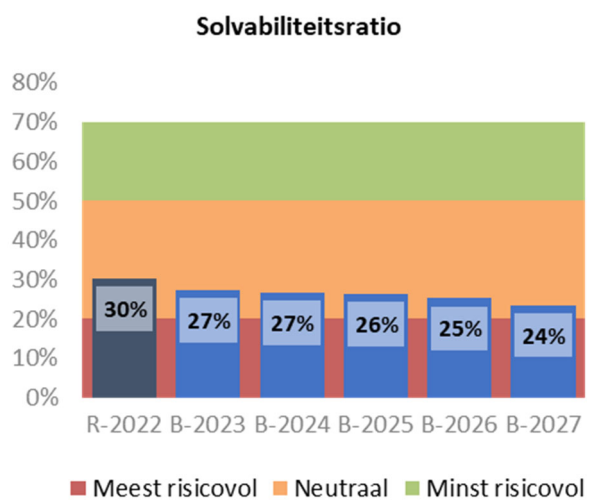
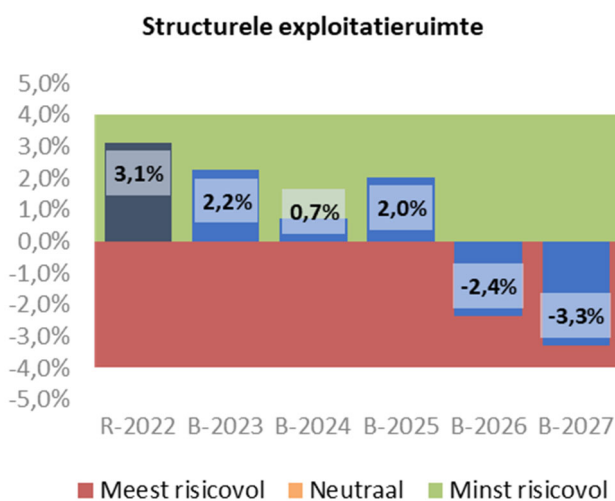
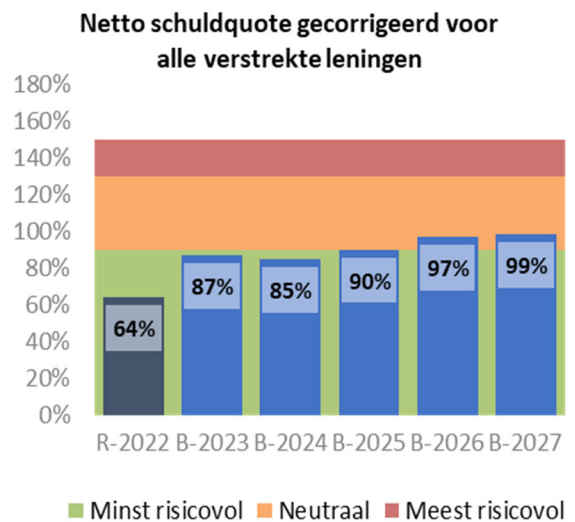
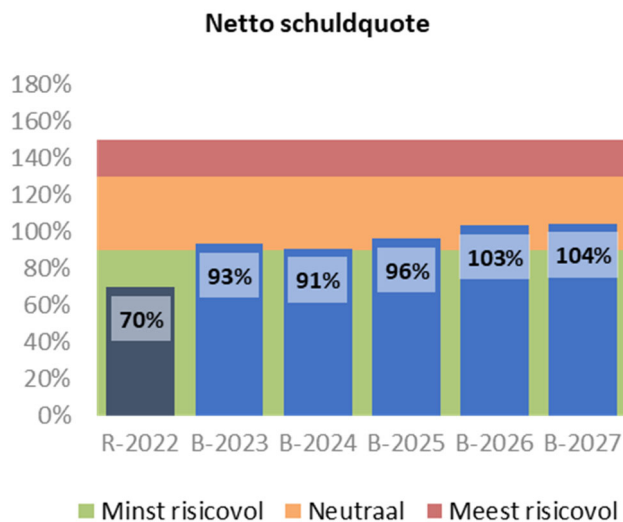
Nr.	Omschrijving	(Bedragen x € 1.000)			
		2024	2025	2026	2027
Dienstbare overheid					
1.2.1	Burger- en overheidsparticipatie	-175	-175	-175	-175
1.2.2	Omnichannel	PM	PM	PM	PM
1.2.3	Stadswinkel	-50	-50	PM	PM
1.2.4	Digitaliseren begraafplaatsen	-100	-10	-10	-10
1.2.5	Dekking incidentele kosten uit algemene reserve	140	50		
1.2.6	Dorpsvisies	PM	PM	PM	PM
Wonen					
1.3.1	Woondeal en versterken regie op Volkshuisvesting	-100	-100	-100	-100
1.3.2	Energiebeleid	PM	PM	PM	PM
1.3.3	Betaalbare woningbouw	PM	PM	PM	PM
Verduurzamen					
1.4.1	Uitvoering visie openbare laadpalen	-118	-108	-108	-108
1.4.2	Wet bodembescherming taken - omgevingswet	-96	-96	-96	-96
1.4.3	Klimaatprogramma	PM	PM	PM	PM
Welzijn					
1.5.1	De Gezonde Wijkaanpak	-424	-424	-253	-253
1.5.2	Dekking incidentele kosten uit reserve Sociaal Domein	171	171		
1.5.3	Maatschappelijke ontwikkelingen	PM	PM	PM	PM
1.5.4	Van reactief naar proactief toezicht	-83	-83	-83	-83
1.5.5	Beeldende kunst	-30		-50	
1.5.6	Dekking incidentele kosten uit algemene reserve	30		50	
Saldo nieuw - en intensivering beleid		-835	-825	-825	-825

Bijlage 2: Specificatie overige mutaties bestaand beleid

Nr.	Specificatie overige mutaties bestaand beleid < € 200.000	(Bedragen x € 1.000)			
		2024	2025	2026	2027
1	Professionalisering inkoop	-20	-12	-12	-12
2	Verduurzaming – uitbreiding elektrische dienstauto's	-15	-15	-15	-15
3	Subsidie innovatie bedrijven	-40	-40	-40	-40
4	Putkasten	-30	-30	-30	-30
5	Onderzoek en onderhoudsbudget waterkwaliteit Goese meer	-50			
6	Areaaluitbreidingen groen, openbare verlichting en wegen	-72	-72	-72	-72
7	Aanvullend werkbudget representatie	-28	-28	-28	-28
8	Indexering theater De Mythe	-19	-19	-19	-19
9	Zorginfrastructuur	7	7	7	7
10	Minderheden - lhbt	20	20	20	20
11	Areaaluitbreiding riolering	-117	-117	-117	-117
12	Dekking riolering via heffing	117	117	117	117
13	Meer trajecten vroegsignalering schulden	-80	-80	-40	-20
14	Onderhoud Urban sportvoorziening	-29	-29	-29	-29
15	Dorps - en wijkaccommodaties	53	55	55	55
16	Overige sociaal domein	37	25	25	25
17	Lagere bijdrage Betho Training & Ontwikkeling	153	153	153	153
18	Consultatiebureau	-26	-26	-26	-26
19	Uitwerking nieuwe brandweerkazerne	80	2	-56	-53
20	Uitwerking IKC 's Heer Arendskerke	-6	-122	-215	-215
21	OZB areaaluitbreiding	37	74	111	147
22	Leges omgevingsvergunningen	150	150	150	
Saldo mutaties bestaand beleid		122	13	-61	-152

Bijlage 3 Kengetallen Kadernota 2024

Het gevolg voor de kengetallen op basis van de voorliggende Kadernota hebben we in beeld gebracht. We presenteren de kengetallen over de schuldquote, solvabiliteit en de structurele exploitatieruimte. De kengetallen grondexploitatie en belastingen zijn niet anders dan in de jaarrekening 2022 en daarom niet meegenomen. Bij de berekening van de kengetallen is rekening gehouden met de jaarrekening 2022, de primaire begroting 2023 en de Kadernota 2024. Dit leidt tot de volgende kengetallen:

De signaleringswaarden (meest risicovol, neutraal en minst risicovol) voor de kengetallen zijn gebaseerd op het gemeenschappelijk financieel toezichtkader voor gemeenten.

Met de jaarrekening 2022 en de voorliggende Kadernota wordt invulling gegeven aan de tijdens de Begrotingsraad 2023 aangenomen motie voor de verbetering van de financiële positie. De netto schuldquote blijft ruim onder de meest risicovolle zone, dit in tegenstelling tot de Programmabegroting 2023. Ook de solvabiliteitsratio verbetert van 21% naar 27%.

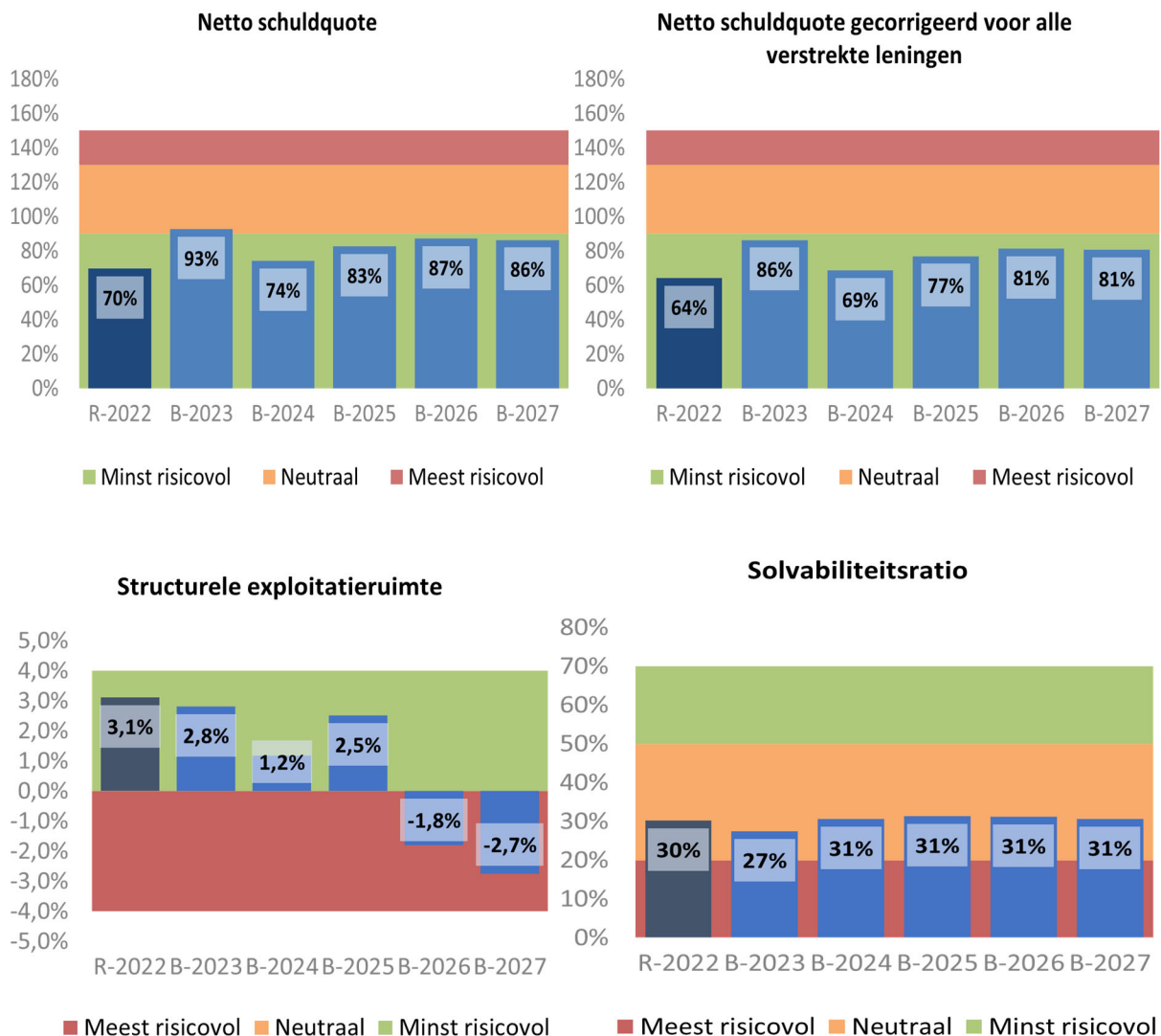
Momenteel zit het grootste risico in het op termijn (vanaf 2026) sluitend houden van de structurele exploitatiebegroting. Het kengetal structurele exploitatieruimte laat duidelijk de gevolgen zien van de onzekerheid over de financiële verhoudingen vanaf 2026.

Bijlage 4 Kengetallen – positief scenario

We hebben met het voorkeurscenario (zie bijlage 3) als basis een positief financieel scenario doorgerekend. Hierbij zijn de volgende uitgangspunten verwerkt:

- We ontvangen vanaf 2023 structureel 1% meer aan inkomsten uit het gemeentefonds dan dat wij kwijt zijn aan inflatie aan de uitgavenkant.
- In 2024 ontvangen we superdividend van € 14,6 miljoen en in de jaren 2025 t/m 2027 jaarlijks € 3 miljoen. Deze inkomsten zien we als incidenteel.

Na verwerking leidt bovenstaande tot de volgende kengetallen:

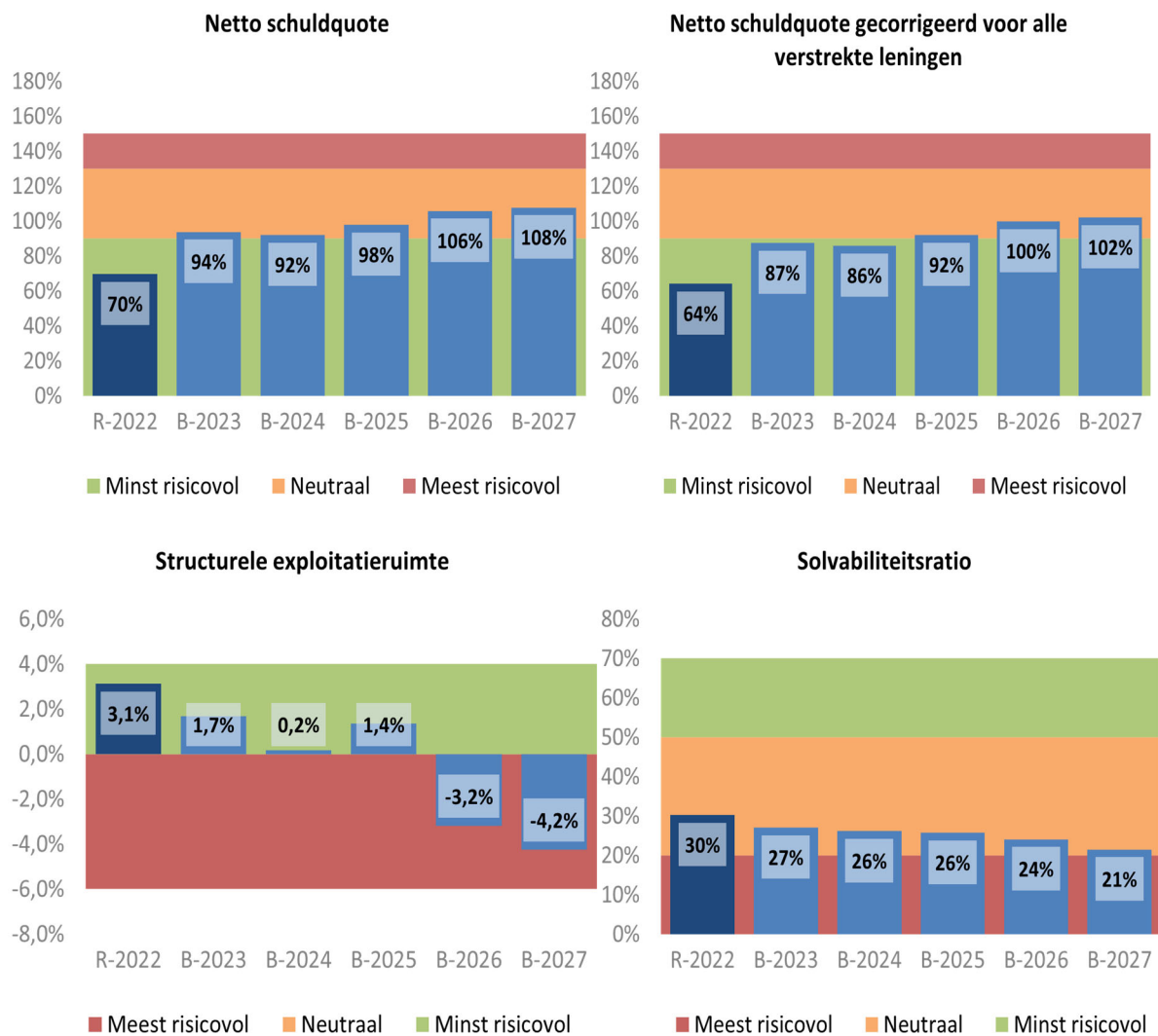
In dit scenario verbetert de structurele exploitatieruimte. Daarnaast zien we door inkomende kasstromen een verbetering van zowel de schuldquote als de solvabiliteitsratio.

Bijlage 5 Kengetallen – negatief scenario

We hebben met het voorkeurscenario als basis (zie bijlage 3) een negatief financieel scenario doorgerekend. Hierbij zijn de volgende uitgangspunten verwerkt:

- We ontvangen vanaf 2023 structureel 1% minder aan inkomsten uit het gemeentefonds dan dat wij kwijt zijn aan inflatie aan de uitgavenkant.
- De rente stijgt met ingang van 2024 van 4% naar 5%.

Na verwerking leidt bovenstaande tot de volgende kengetallen:

In dit scenario verslechtert de schuldquote en de structurele exploitatieruimte. De impact op de solvabiliteit is zeer beperkt.